

Ženski pokret

ORGAN ALIJANSE ŽENSKIH POKRETA U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI

<p>UREDNICI: Alojzija Štebi, Beograd Mlefačka ulica 8, telefon 26-153 Darinka Stojanović, Beograd Negoševa ul. 23, telefon 25-131</p>	<p>Vlasnik za A.Ž.P. Milica Dedijer Beograd Čika Ljubina 8</p>	<p>Beograd Juli-avgust 1932 g. God. XIII Broj 7 i 8</p>	<p>Administracija: Knez Mihailova 46 Beograd</p>	<p>Broj poštanskog čekovnog računa 53.191. Izlazi svakog 15 u mesecu. Pretplata za godinu: Din. 36— za Jugoslaviju Din. 50— za inostranstvo</p>
---	--	--	--	---

S A D R Ž A J:

Članci:	Strana
Prostitucija, reglementacija, abolicija	Dr. Maša Živanović . . . 98
Pitanje prostitucije i njegovo rešenje	Vera Kičevac 104
Prisilno rapartiranje prostitutka	Paulina Luisi 108
„Radite ili otstupite“	Alojzija Štebi 109
Profesorskom kongresu u Beogradu 110
Jesmo li sedele skrštenih ruku?	Julija Bošković ✓ . . . 110
Za prosvetivane žene	A. Š. 111
Otsranjivanje udatih žena iz državne službe u Nemačkoj 111
Deklaracija pacifističkih organizacija podneta 13. juna g Xendersonu 112
Danica Marković	Dr. Ksenija Atanasijević 114
Feljton:	
M-me Jacques Treve	Vuka Velimirović . . . 114
Prvi hotel za žene u Švajcarskoj	Slavka Glavinić 116
Književnost:	
Ljubica P. Radoičić: Krv se budi	Dora Pilković 117
Bibliografija ženskog pitanja i ženskog pokreta 118
Polni život čoveka	Dr. V. Janiševa-Rašković 119
Beleške:	
Ženski pokret u Ljubljani. — Francuske žene moraju čekati. — Žene u Indiji. — Aktivnost španskih žena. — Holandske feminiskinje. — Žene u Rusiji. — Uspeh feminizma u Rumuniji. — Žene sudije. 120

Svako veliko ushićenje jeste odsjaj večnosti u nama. Umireni smo ako nepokolebljivo verujemo da će biti osigurano trajanje našim ekstazama.

Ksenija Atanasijević — Filozofski fragmenti

ČLANCI

PROSTITUCIJA, REGLEMENTACIJA, ABOLICIJA

U sledećim redovima donosimo tri članka o pitanju prostitucije, koje je za svaku ženu — da li je svesna feministkinja ili ne — od ogromne važnosti, jer je pravilno rešenje toga problema spas za ženino dostojanstvo kao čoveka. Dok postoji prostitucija, a naročito zakonom zaštićena prostitucija, ženino dostojanstvo je isprljano.

Autor prvog članka je *gđa Dr. Maša Živanović, predsednica Ženskoga pokreta u Sarajevu*; autor drugoga članka je *gđa Vera Kičevac, članica uprave Ženskoga pokreta u Beogradu*, a treći članak je izvod iz referata *gđe Dr. Pauline Luisi, stalnog člana komiteta za suzbijanje trgovine belim robljem pri Društvu naroda* koji je podnela proletoš tome komitetu i nama ga, na našu molbu, dala za naš list.

Uvod u ovaj niz članaka, u kojima govore feministkinje sa svoga gledišta o pitanju prostitucije, je kratak citat iz dela »Seksualno pitanje«, jednog standard-dela o tome problemu, koje je napisao *Dr. A. Forel*, nezaboravimi borac protivu prostitucije.

Dr. A. Forel:

»Treći izvor seksualnih abnormalnosti i protivprirodnosti moramo ugušiti na taj način što ćemo *da izjednačimo ženu sa muškarcem u njezinim pravima*. Ni kod jedne životinje nije ženka svojina mužjaka. Nigde u prirodi ne nailazimo na zakone kojima bi bio jedan spol bez svoje volje podređen drugome spolu. Čak mužjaci kod mrava koji su usled svoje fiziološki osnovane velike duhovne manje vrednosti veoma zavisni od mrava-radenika, nisu vezani silom i mogli bi se odmah emancipovati, samo ako bi bili u stanju da to učine. Prigovor da je muškarac duhovno superioran nad ženom, već smo ranije pobili kao sasvim netačan. Emancipacija žena ne teži da preobrazi žene u muškarce, nego teži da se povrte ženi njena čovečanska, čak bih rekao njena životinjska prirodna prava. Emancipacija ne želi da odvikne ženu od rada ili da je sasvim oslobodi rada. Žene ne smeju postati razmažena psetanca koja se drže na krilu, a ne smeju biti ni teretno živinče za muškarca. One treba da postignu samostalan položaj koji im pripada po njihovom prirodnom zadatku u društvu. Baš njihova seksualna uloga je prevažna, da, sasvim vanredna i daje im pravo da mnogo traže u socijalnom životu. Potpuna emancipacija žena je, dakle, naš treći glavni zahtev i u tome smo saglasni sa naučnicima kao što su Westermarck i Charles Secrétan.

Da su oba spola različita, to stoji; ali svako pravno, tj. izveštačeno ograničenje jednog spola prema drugom, postaje prepreka slobodnog razvijanja za oba, jer svaki ima sveto prirodno pravo da shvata i proživljuje svet slobodno po svome duhu i da na taj način razvija svoju individualnost da ne zakržlja. Samo pravo jačega, podržavano od ograničene nesvesne predrasude, može ovo da poriče ili prezire. Zakonita ograničenja koja nalažemo ženi, ne da nas ona oštećuje i sprečava, nemaju faktično ničega zajedničkog sa opravdanim ograničenjem koje mora zakon određivati protivu prestupa individualnog egoizma pojedinaca, u koliko ti prestupi nanose povrede pravu ostalih i društva.

Dr. Maša Živanović:

I.

Mnogi ne vide vezu koja postoji između ženskog pitanja i prostitucije, i stoga je potrebno da o ovoj najfeminističnijoj temi govorimo.

Pre svega moramo da se sporazumemo u tome, šta je prostitucija, u koliko je ona zla sama po sebi, a u koliko po svojim posledicama, koji su joj uzroci, kakve su njene posledice, s kojim uspehom je do sada suzbijana i kakvo stanovište zauzimaju danas na osnovi naučnih, bioloških i socioloških iskustava žene i stručnjaci.

Prostituciju tumače njene nadležne vlasti, a to su skoro u celoj našoj državi policijske, ovako: »Prostitutkom se smatra svaka ženska osoba koja svojim telom tera blud obrtitično.«

A reglementacijom se nazivaju sve one mere kojima se prostitucija kao izvor fizičkih i moralnih zala nastoji regulisati. Iz pre spomenute odredbe se žene koje služe prostituciji karsarniraju, t.j. zatvaraju u javne kuće, toleriraju kao *ulične, tajne* (žene sa raznim zanimanjima ali radi sumnje za prostituciju s vremena na vreme određene su na prisilni pregled). Ima još i četvrta vrsta reglementirane prostitucije u nekim našim gradovima, forma po kojoj se vode u evidenciji udate i neudate žene za koje makar na osnovu i anonimnih denuncijacija postoji sumnja da imaju vanbračne seksualne odnošaje.

Mi smatramo prostitucijom sve vanbračne seksualne odnošaje istovremeno sa više osoba, a u formi trgovine. U koliko se ovi odnosi moraju smatrati zlima sami po sebi ili po svojim posledicama pokazaće nam kratak istorijat prostitucije.

U najdavnija vremena postojao je opšti promiskuitet; slobodno menjanje muževa i žena bila je jedina forma seksualnih odnošaja. Stva-

ranjem braka bili su ti odnošaji ograničeni, ali ipak dozvoljeni i čak naročito cenjeni u slučajevima, koje su propisivale religije. Čak u grčko i rimsko klasično doba je postojala prostitucija iz religioznih motiva, a grčke hetere, najkulturnije žene onih vremena, i ako prostitutke — bile su društveno priznate. U srednjem veku, u doba renesanse, bio je isti slučaj sa kurtizanama koje su ujedno bile često umetnice i učenjaci — i danas neki divlji narodi, i ako u stalnom kontaktu sa našom civilizacijom, zadržali su prostituciju kao sasvim običnu formu seksualnih odnošaja, s kojim shvatanjem se kulturni muškarci naših kontinentata valjda ipak slažu, jer to stanje za sebe iskorišćavaju.

Iako mi, feminističke organizacije, danas preduzimamo tešku borbu na svima linijama društvenog života, da prostituciju uklonimo, jer je smatramo nižom vrstom međusobnih odnošaja, koja ne odgovara današnjem pojmu međusobnog poštovanja i odgovornosti — moramo priznati da je ona sama po sebi samo relativno zlo, ali da je znak vrlo niske i primitivne kulture nekog društva.

U doba grčke i rimske klasike, kada su slobodni seksualni odnošaji bili pravo svakog čoveka, spolne bolesti, koje su se tada pojavljivale nisu vezivali za takve odnošaje. Tek u XV veku kada su se spolne bolesti opet novom jačinom raširile među evropskim narodima i pošto se uvidelo, da od njih poboljevaju najviše žene, koje se bez izbora daju svakome, i muškarci, koji vode neuređan i lakomisen život — obraćena je veća pažnja tim vanbračnim, neuređenim odnošajima kao izvorima spolnih zaraza, koje su po izjavama nekih medicinskih istoričara bile tada mnogo teže nego danas.

Dakle: prostituciju kao znak vrlo niske kulture i kao izvor zaraza, koje nisu sudbonsne samo za pojedinca nego i za potomstvo — treba suzbijati.

Da bi se sačuvali od njenih posledica od XII veka nalazimo pokušaje, koji do današnjih vremena ostaju isti: reglementacija onih koji se prostitušu, a potpuna sloboda muškaraca koji se time koriste.

Po pravu jačega, a po moralu čitavog srednjeg veka, koji je ženu smatrao »nečistom, izvorom zla i bez duše« — lupanari rimskog carstva pretvoreni su u prve bordelje i javne kuće, i jedino u njima smele su da se zadržavaju zdrave i nezaražene žene, koje su htele da se prostitušu. Ovo su prvi počeci reglementacije, kojoj je teoretski bio cilj: čuvanje narodnog zdravlja, a u praksi: osiguranje muškarca da uživa bez posledica — na račun ženskog dostojanstva i slobode.

Međutim, istorijat reglementacije pokazae vam, da ona kroz sve vekove nije uspela, da smanji venerične bolesti i da su od najstarijih vremena trezveni elementi tražili jednaku kaznu (kad se je kazna smatrala potrebnom) za muškarca i žene koji se prostitušu, jednaku kontrolu kasnije, i danas na osnovu moderne medicinske nauke — jednaku odgovornost.

II.

Prve početke reglementacije nalazimo u XII veku u Londonu kad je zabranjeno samo ženama koje su bolovale od kapavca da se primaju u javne kuće. U XIV veku ima sličnih naređenja za sopstvenike javnih kuća u nemačkim gradovima, ali je najinteresantnije i za današnja vremena poučno »Kraljevsko naređenje« u Parizu iz godine 1493, kada je sifilis harao, da se jednake mere preduzimlju za zaražena muška i ženska lica.

1495 godine počeli su da suzbijaju venerične bolesti neki nemački gradovi sa iste polazne tačke: pošto je sifilis proglašen zaraznom bolesti — treba se protiv njega boriti sa jednakim sredstvima kao i protiv ostalih zaraznih bolesti. Sifilističare su odvajali u zgradama koje su bile predviđene sa gubu, ali kako su oni otuda bežali i sakupljali se kao vagabundi po drumovima, prisilno su ih odvodili u naročite kuće i lečili. Pošto nisu još bili poznati pravi uzroci bolesti i odgovarajuće lečenje, te kuće, kojih je po većim i manjim gradovima čitave Evrope bio velik broj u to su vreme zaista predstavljale vrelo infekcije i tada uvedena vrsta sanitetske kontrole odnosila se na muškarce i žene jednako.

Augustinsku etiku o dvostrukom seksualnom moralu suzbijali su već od XVI veka neki francuski biskupi, a u Nemačkoj Luter sa svojom tezom o »seksualnoj ravnopravnosti polova«.

Broj javnih kuća u kojima su držane samo žene zaista je tada smanjen, ali ne iz moralnih nego iz ekonomskih razloga: kako su ih sve manje posećivali zbog straha od zaraze nikome se nije isplatilo da ih drži.

U XVII veku započela je borba i protiv slobodne prostitucije više sa moralnog nego sa zdravstvenog gledišta, ali su jednako kažnjavana lica koja se prostitušu kao i ona koja se koriste prostitucijom.

XVIII vek nastavljajući borbu protiv prostitucije sa moralnog stanovišta nije se mnogo brinuo o suzbijanju bolesti »da ne bi vlasti došle u sumnju da štite i pomažu porok«. Lečenje se odnosilo na muškarce, a žene su za prostituciju bile kažnjavane. Ovo doba je najgroznijih nepravdi i nasilja učinjenih ženama. I ako su ih

gonili u zatvore, tukli, terali na prisilni rad i opet trpali u javne kuće — veneričnih bolesti naravno nije postajalo manje. Ne znajući drugog načina pored ovih mera opet su po principu prava jačega uveli prisilno pregledanje u izvesnim razmacima vremena samo sumnjivih žena, stanje koje je od XVIII veka do danas ostalo skoro nepromenjeno u mnogo evropskih zemalja.

Pošto sve ove mere nisu mogle zaustaviti širenje veneričnih bolesti, započeta je u XIX veku u Nemačkoj vrlo energična borba protiv reglementacije u formi javnih kuća sa stanovišta medicinskog, teološkog i građanskog. Završena je tim što su 1856 u Nemačkoj javne kuće ukinute, a na upit takozvane čudoredne komisije kako da se spreče venerične zaraze odgovoreno im je sa strane medicinskih autoriteta: jednako kao i sve ostale zarazne bolesti.

Istovremeno su i drugi naučnici izjavili, da kontrola u formi protokolisanih bordela i protokolisane ulične protitucije samo koriste istoj, jer ju stavljaju pod državnu zaštitu, ali da svaki slučaj protitucije (bez obzira na spol) treba da dođe pod krivični zakon ako i u koliko bude razlog zarazi.

Priličan broj velikih nemačkih gradova istovremeno daje potvrde o iluzornosti mera za suzbijanje veneričnih bolesti, jer isključuje muškarce koji se protitucijom koriste i zarazu prenose jednako kao i žene.

1825 godine belgijsko »Društvo za prirodne nauke i medicinu« tražilo je aboliciju za čitavu Evropu. Deset godina diskutovalo se to pitanje na sastancima belgijskog lekarskog saveta, a od tada skoro svake dve godine medicinski i higijenski kongresi u Francuskoj i Belgiji donosili su rezolucije u tom pravcu — poslednju: da se za uspešno suzbijanje veneričnih bolesti organizuju internacionalni kongresi slični onim iz 1866 godine protiv kuge, žute groznice i kolere, t.j. za suzbijanje zaraznih bolesti uopšte.

Iako je tada usvojen princip, da kontrola nad veneričnim bolestima još ostane u rukama policije — ali da se protegne i na muškarce — diskutovalo se to pitanje i dalje na kongresima u Petrogradu 1869 godine, u Rimu 1871, u Bordou 1875, jer se odmah videlo da nema nikakve garancije što će muškarci istom strogošću biti kontrolisani kao i žene što su uostalom i potvrdila iskustva u zemljama gde je ta takozvana nereglementacija provedena. Pošto su pronađeni uzročnici i načini širenja veneričnih bolesti, uvidela se tek potpuna laž reglementacije kao profilaktičkog sredstva i to iz sledećih razloga:

I) Svakodnevno pregledanje kasarniranih žena ne isključuje mogućnost zaraze, jer muškarci

koji se danas koriste nekom neprotokolisanom prostitutkom, dakle bez kontrole, sutra na protokolisano prenose zarazu. A kako protokolisane, specijalno one u javnim kućama u jednoj noći prime više muškaraca — neprotokolisani, nekontrolisani muškarac širi posredstvom prostitutke zarazu — dakle indirektno i na druge muškarce — a što je najstrašnije takav muškarac zarazi i druge žene, a prečesto i svoju rođenu ženu, koja k njemu dolazi duševno i telesno čista i zdrava — i ostaje nekažnjen i ako je počinio krivično delo par excellence.

II) Kad se uzme u obzir današnje stanje stvari, t.j. da i one žene, koje su pod najstrožijom kontrolom, dakle, kasarnirane u bordelima — u najboljem slučaju se pregledaju dva puta nedeljno, jer je više skoro tehnički nemoguće, a pet ostalih dana u nedelji one mogu da primaju i cele infekciju do beskrajnosti, pa je jasno koliko je glupa i detinjasta tvrdnja da javne kuće pružaju apsolutnu garanciju od zaraze. I za održavanje ovakve zablude država plaća lekare.

III) Dalje treba uzeti u obzir, da od svih žena koje se bave protitucijom samo se jedan neznatan deo nalazi u javnim kućama sa navodno jako sigurnom kontrolom. U Sarajevu na pr. od 700—800 javnih prostitutkinja niti 100 ih nema u pet javnih kuća, a protokolisane ulične prostitutke pregledaju dvaput ili samo jedan put mesečno — i ako su mnogo više frekventirane, jer su jevtinije i njihovo posećivanje je diskretnije!

IV) U Sarajevu na pr. od 600 žena za koje se zna da se bave protitucijom samo ih je 150 zapisanih i podležu dvaput ili jedanput u mesecu napred spomenutoj kontroli, a muškarci koji se tim bednicama koriste najviše u alkoholiziranom ili inače afektičnom stanju — bez ikakve odgovornosti prenose zarazu dalje!

Takve su prilike, uostalom, svagde gde vlada kakav bilo sistem *reglementacije* a ne princip: *zarazu treba suzbijati merama kojima se sve zaraze suzbijaju.*

III.

Bazirajući na ovakvim iskustvima a posredstvom poznatog energičnog zauzimanja Josefine Buttler, reglementacija je u Engleskoj već 1883 godine delimično ukinuta, pošto već 1805 u kolonijama »nije ništa drugo pokazivala nego stalni neuspeh« — po rečima Lorda Bentincka, — i direktora istočnoindijske kompanije, koji tvrdi da »nikad nije neuspešenija metoda upotrebljena za suzbijanje veneričnih bolesti od reglementacije.«

Odmah iza Engleske izvršila je aboliciju Norveška godine 1888, a ostala Evropa je delimično prihvatila stanovište da je policijskom kontrolom održana prostitucija kao profilaksa od veneričnih bolesti iluzorna, jer se primenjuje samo na ženu i osim toga taj način vrši očitu nepravdu, jer priznavanje prostitucije od strane vlasti kao zanat znači da vlasti pomažu i koriste se porokom, znači grubu povredu lične slobode i najposle navodi muškarce na zlo od čijih loših posledica ih ne može apsolutno zaštititi.

1902 godine na Baselskom kongresu predložio je profesor Landozi iz Pariza rezoluciju: »Pošto se dosadnji sistem reglementacije pokazao bezuspešnim, treba ga ukinuti. U profilaksi od veneričnih bolesti treba dati jednako pravo ženi kao i muškarcu.«

1919 godine izvršila je aboliciju Švedska, 1927 Čehoslovačka i iza nje i Nemačka. Rezultati u zemljama gde je provedena abolicija: U Norveškoj su obolenja od sifilisa od 1912 do 1923 pala za 33 1/3% i od onda stalno padaju (i ako je prvih godina gde je uvedena abolicija izgledalo da taj broj raste).

U Štokholmu pao je mortalitet od sifilisa 1913/14—1924 godine za 79% kod muškaraca, za 80% kod žena, od gonoreje za 37.2% odnosno 36.2%. Belgijsko ministarstvo pravde u svom izveštaju socijalne sekcije Društva naroda 1924 kaže da sistem državne kontrole (u formi reglementacije) uveden kao sredstvo za čuvanje narodnog zdravlja i dobrih običaja — nikako nije ispunio očekivanja.

Danska je 1906 usvojila aboliciju, te je u Kopenhagenu na pr. 1907 na 10.000 stanovnika došlo 182 slučaja gonoreje, broj koji je do 1928 pao na 98, istih godina sifilisa 49 prema 16.

Podaci o Danskoj i Belgiji su u zapisniku IX zasedanja odbora za borbu protiv trgovine ženama i decom ili za jednaki moral pri Društvu naroda, održanom u aprilu 1930 godine, a na osnovu referata gosp. Maus (Belgija) i doktorice Hein — iz Danske.

Po podacima prof. Šambergera, venorologa, profesora univerziteta i najaktivnijeg borca za aboliciju rezultati abolicije u Čehoslovačkoj su vrlo povoljni, a u Nemačkoj opažanja isto tako preporučuju aboliciju svim državama, jer su uvideli da je reglementacija žena jedna lažna i iluzorna mera. Broj veneričnih obolenja je u Berlinu od 1927 znatno pao, isto tako u Ruhru, i ako su tamo 1928 ukinute sve javne kuće. Čak i u Francuskoj sad ih postepeno ukidaju. Posle Kolmara, Strasburga, nedavno su ukinute i u Nansiju.

Zadnji kongres abolicionista u Strasburgu 1931 godine kome su prisustvovali gosp. Maus,

član odbora eksperta pri Društvu naroda i Dr. Schramer iz Bruxellessa, sekretara internacionalnog Saveza za suzbijanje veneričnih bolesti, izneo je tom prilikom mišljenje onog saveza, koje se, uostalom, potpuno slaže i sa mišljenjem higijenske sekcije Društva naroda, da: reglementacija prostitucije nije nikakvo sredstvo za čuvanje narodnog zdravlja i da najbolje rezultate pri suzbijanju veneričnih bolesti pokazuju zemlje, gde je provedena kompletna abolicija, gde je usvojen zakon za suzbijanje veneričnih bolesti u obliku kao za suzbijanje svih zaraznih bolesti, gde su usavršene metode lečenja i gde se intenzivno radi na podizanju opšte prosvetlosti.

Iz svega ovoga se vidi da reglementacija samo žena koje se prostitušu nije imala nikakvog uspeha i da se je kroz vekove nastojalo u raznim epohama, sa raznih gledišta — napustiti ovu bezuspešnu metodu suzbijanja veneričnih bolesti.

Počam od Josefine Buttler iskristalizovano je napokon i gledište žena koje se sa pravom protive shvatanju kao da su samo one prenosioci zaraze, usled toga danas se smatraju ljudima niže vrste, za koje mogu da postoje naročiti zakoni i zasebno javno mišljenje — ne samo beskorisno i medicinski lažno — nego i radi toga štetno za ostalo čovečanstvo. Iz tih razloga tražimo ukidanje svake vrste reglementacije i donošenje antiveneričnog zakona.

IV.

U uvodu smo rekli da se prostitucija mora suzbijati zbog njenih posledica koje ugrožavaju narodno zdravlje i zbog toga što je raširena prostitucija znak niske kulture nekoga naroda.

Videli smo da reglementirana prostitucija bilo u formi javnih kuća bilo tolerisanih ili samo kontrolisanih prostitutki ne vodi nikakvom uspehu u pogledu suzbijanja zaraznih bolesti.

Pitanje je da li reglementacija može da utiče na brojno smanjivanje prostitutki?

Da bismo na ovo mogli odgovoriti, treba u poznati razloge zbog kojih se žena prostituše. Oni su raznovrsni i možemo ih podeliti u četiri grupe:

- 1) Ekonomski razlozi.
- 2) Nedovoljna prosvetlost.
- 3) Socijalni razlozi.
- 4) Biološki (hereditarni) razlozi.

Najveću ulogu imaju svakako ekonomski razlozi, jer je mogućnost dovoljne zarade već odavno vrlo ograničena specijalno ženama. Ako se one ne udadu, nigde nisu trpljene kao radnici niti imaju prosečno dovoljno kvalifikacija pogotovo danas. Međutim, život napreduje, kulturna dobra i ugodnosti civilizacije može danas svako

upoznati, ali vrlo malom je broju ljudi naročito žena, moguće uživati ih samostalno. I zato su i ako vrlo oštro ipak opravdano današnje društvo optužile reči Bernarda Schowa koji kaže: »Lako je tražiti od žena krepost, ali je nerazborito nagradivati porok svim mogućim uživanjima dok se krepost kažnjava glađu.«

U najboljoj knjizi koja postoji o problemu prostitucije i njenom suzbijanju, t.j. u knjizi O. Flexnera ovaj tvrdi da se najveći broj prostitutki regrutira iz radničkih familija, to će reći iz familija gde su nemanje i beda hronične pojave koje već u najranijoj mladosti zaraze dečiju dušu. Tako su na pr. u Stuttgartu od 565 upisanih prostitutkinja očevi bili po zanimanju: 172 mali obrtnici, 89 nadničari, 60 seljaci i 31 mali trgovci. Od 173 tolerirane prostitutke u Münnhenu imale su 95 očeve zanatlije, 46 radnike i 17 seljake, a od 2574 tajnih prostitutkinja (upozoravam nesrazmeru između kontrolisanih i tajnih) imale su 1147 očeve obrtnike, 944 radnike, 248 seljake, 140 niže činovnike. Apsolutno isti odnosi su i u svim ostalim gradovima. Za nas su najvažniji podaci iz naših krajeva i ja sam za to 1929 godine razaslala upite u dvadeset najvećih naših gradova o ekonomskom stanju roditelja reglementiranih prostitutki. Odgovore sam dobila samo iz šest gradova. U njima se vidi da su samo u 5% roditelji dobrog ekonomskog stanja, ostalo su siromašni seljaci, radnici i mali zanatlije.

Naročito treba ovde spomenuti one nesretne obiteljske prilike gde majka da bi zaradila deci nasušni hleb pogotovo ako ima muža pijanicu — mora decu po ceo dan da prepušta ulici ili ih šalje po noćnim lokalima radi zarade, te se vuče u maloj detinjoj duši zalegne klica prostitucije.

Ima i takvih slučajeva gde se majka prostituše da obezbedi decu. U istoj knjizi Flexnerovoj od 820 prostitutkinja bilo je 10 majki udovica i rastavljenih žena, a 52 su imale vanbračnu decu koje nisu mogle drugim načinom obezbediti. U našim javnim kućama ima takvih uvek po jedna ili dve.

U ovu grupu uzroka prostitucije moramo računati i one žene koje se prostitušu radi preslabe zarade bilo iz nerazmera zarade prema uloženom trudu (sudopere), bilo što se traži lepa vanjšina bez obzira na prihode (prodavačice, artiskinje, kasirice, konobarice itd.).

Od 1327 prostitutki u Ženevi (od godine 1907—1911) 503 bile su sluškinje, 236 male krojačice i pralje, 120 fabričke radnice. U Münchenu godine 1911 bilo je od 190 prostitutki 52 konobarice, 29 sluškinja, 29 fabričkih radnica, 15 švalja, 8 bez stalnog zaposlenja. Od ranije spo-

menutih 2574 tajnih bile su 721 sluškinje, 608 konobarice, 255 fabričke radnice, 60 plesačice i pevačice po raznim varieteima, 170 bez stalnog zanimanja i tako dalje, dakle u glavnom one koje su samostalno zarađivale.

Od šest jugoslovenskih policijskih direkcija dobila sam sumarno ove odgovore:

60—80% svih prostitutki regrutuju se od sluškinja.

10—20% od radnica.

10—20% od privatnih i javnih nameštenica, statistkinja, konobarica, i kasirica. Zar ovo nisu poražavajući brojevi po nas?

60% prostitutki se kod nas formira od seljanki i malovarošanki koje dolaze u gradove radi zarade. Nedovoljna zarada, nedovoljna zaštita, naročito pri dolasku iz provincije i u doba nezaposlenosti, potpuna nepažnja poslodavaca za fizički i moralni život svojih nameštenika razlozi su zašto tako veliki broj devojaka podlegne iskušenju.

Kao posledicu loših ekonomskih prilika nailazimo prostituciju koja se razvija u familiji, gde bračni parovi nisu imali mogućnosti da se od ostalih ukućana izoluju. Koliko god je poznati pronaalazač tuberkuloznih klica Robert Koch smatrao uzrokom širenja tuberkuloze pretrpane stanove, isto toliku važnost s pravom daje u pogledu širenja prostitucije Blaschko, poznati učenjak na polju prostitucije i veneričnih bolesti. Zajedničke prostorije bračnih parova i dece prouzrokuju kod poslednjih prerano sazrevanje i takva deca podležu prvim podražajima. U Berlinu na pr. od god 1908—1910 od 1531 upisane prostitutke 636, tj. 41% ih je bilo već rodilo.

Po izveštaju pre spomenutih jugoslovenskih policijskih direkcija od 1920—1929 jedna je jedina devojka svega bila virgo intacta ostale sve deflorisane, posle abortusa, porođaja itd..

Druga grupa obuhvata neprosvećenost kao razlog velikog broja prostitutki. Procenat nepismenih služi nam kao indikator za slabo obrazovanje i odgovara broju naivnih, punih puzdanja seoskih i malovaroških devojaka prema osobama koje im obećavaju veće plate, manje posla, bolji život itd. Među prostitutkama naših krajeva do 30% ih je nepismenih, 60% ih je sa celom ili delomično osnovnom školom, dakle najminimalnijom inteligencijom, a jedva 4% ih je sa nekoliko razreda srednje škole. Škole su dakle najbolje sredstvo za očuvanje od prostitucije.

U ovu grupu treba računati svakako slabu stručnu spremu ženskih radnica zbog koje po gotovo bivaju teže nameštene i inače već slabije plaćene i zbog toga svuda izloženije propasti.

Čitavi naš nastavni sistem čini jednu ogromnu grešku tražeći od dece da pamte sav mogući

balast, a ne spremajući ih nikako za život: za dužnost čoveka prema čoveku, čoveka prema zajednici — i kako da se bore protiv sve mogućih iskušenja.

Do nedavno nikakva, a i sada vrlo površna nastava o seksualnom životu, neupućivanje ženske omladine na najvažniju zadaću žene — *materinstva*, učinilo je da devojčice danas iz neznanja sa neverovatnom lakomislenošću maltretiraju i svoju dušu i svoje telo, pa naravski, izgubivši smisao života, vrlo lako propadaju za volju prividnih i momentanih užitaka.

Ista greška u vaspitanju muške omladine čini maldice nesavesnima, nepravednima i neodgovornima u doba njihovog moralnog sazrevanja, jer škola ne ume da ih uputi: da prerani vanbračni odnošaji nisu »nesrećna prirodna nužna« nego posledica pogrešnog, telesnog i duševnog vaspitanja. Niko ih ne upućuje da poštuju slobodu čoveka drugoga pola i da razviju na vreme u sebi odgovornost prema ženi i svom potomstvu.

U treću ili grupu socijalnih razloga moramo računati razne religije, po kojima su seksualni odnošaji u svakojakim formama dozvoljeni muškarcima, a žene proglašene javnima; bračni zakoni, koji u braku daju muškarcu pravo gospodstva i tutorstva nad svojom ženom, a muškarcima ostavlja slobodu izabiranja i uživanja na sve strane, zakoni koji ne baziraju na biološkoj osnovi braka tj. na osnovi zajedničke, stalne i jednake odgovornosti muškaraca i žene prema potomstvu, nego na bazi lične, svoje. Kad ovakve zakone zateku slabe ekonomske prilike — promiskuitet — je gotov. Radi najmanjih razloga brakovi se razvode: muškarci sklapaju nove, a žene sa decom ili bez njih, neprosvećene, neotporne i materijalno nesamostalne prodaju se.

Običaji i zakoni koji dozvoljavaju brak među nedoraslima imaju za posledicu da mladu nevestu namesto mladoženje iskoriste najpre stariji članovi familije, a tek kasnije njen muž. I ako je već sam taj fakt prostitucija, jer se tolerira »da neka žena radi materijalnog osiguranja daje se više muškarcak«, nije nikakvo čudo — ako ona te proizvoljne familijarne granice prekorači i baci se u najgoru prostituciju.

Običaji i zakoni, koji dozvoljavaju da iznurenjeni starci od 65 godina i više uzimaju za žene devojke od 15—16 godina. Zar je čudo da razočarana i uvredena žena traži sebi ravnog druga izvan braka i kad jedanput učini prestup (po svom i po javnom mišljenju), prelaz u prostituciju je lak.

Javno mišljenje stvoreno iz egoističkih razloga od muškaraca, a podržavano iz gluposti od žena, to mišljenje daje patološko značenje samo fizičkoj netaknutosti žene i dovodi mnoge žene

do toga, da pošto su deflorisane i napuštene od nekog muškarca, smatrajući se upropašćenima, bacaju se u ruke prostitucije. Isto to lažno i farišejsko shvatanje društva kojemu pomažu i savremeni zakoni odvelo je u prostituciju masu žena, koje su vanbračno zatrudnile, zatim pobacile ili rodile (a dete iz nužde predale ili kakvom problematičnom domu ili ženi na njegu) i koje generacijama vaspitavane u neotpornosti smatraju se tako obeščašćene i upropašćene, da nemaju drugog izlaza nego prostituciju.

To javno mišljenje civilizovanog savremenog sveta obogatilo se još jednom metodom kako će poniziti ženu, baciti je u prostituciju i onda propeti. To su izbori raznih »mis« koje je neverovatnom brzinom prodrlo i u naše najzabitije planinsko mesto. Zakon o obaveznoj osnovnoj nastavi za ženske trebalo je skoro deset godina da se populariše. A kud je dospio ženski ponos i intelekt muškarčev metodama, davanjem zakona i stvaranjem javnoga mišljenja vidimo po tome da su se izbori za ljepotu proveli u 3—4 godine u skoro svim našim varošicama. Iz redova naših konkurentkinja meni nije poznat ni jedan slučaj da bi takva devojka završila prostitucijom, ali u inostranstvu je broj prostitutkinja i kriminalno nesrećenih tipova iz redova raznih »mis« vrlo veliki. To ne može začuditi nikoga kad se zna kriterij po kome se vrše izbori.

Ljepota pre svega u običnom životu nije ništa apsolutno, nego je posve relativna i uvek vezana za *subjektivno prosuđivane* žirija koji su ili isključivo ili pretežno sastavljeni od muškaraca. Po slikama tonfilmskih žurnala taj je žiri sastavljen šta više od velikog broja iznurenih, blaziranih individua kojima se na licu vidi motiv koji ih rukovodi. Na tim konkursima treba se dopasti, a ne biti lep. A dopasti se mora po svaku cenu: obučena ili gola, duhovita ili glupa, razmetljiva ili skromna; razdraživanju muškoga žirija, da bi se dopala — služi zatvorena haljina od glave do pete isto toliko, koliko i potpuna golotinja, frizura, parfemi, toalete, razmetljiv hod, isprivanje, ulizivanje, neiskrenost i sve drugo što morate priznati da ste videli svi koji ste gledali takve konkurse.

Jedno apsolutno ne vidi se na tim konkursima: razvijeni razum i ponos — jedino oružje kojim žena raspolaze da se sama brani od prostitucije svake vrste pa i u formi izbora za »mis«.

U biološku grupu ubrajamo sve one slučajeve prostitucije koji su nastali iz nasleđenih bolesnih instinkata u opšte ili iz naklonosti promiskuitetu (najčešće usled alkoholizma roditelja), tj. usled duševne zaostalosti koja se u medicini zove »moral insanity«. Za ovu poslednju tvrdnju ima na žalost malo statističkih podataka. Iz Engleske ima

jedna statistika prema kojoj od 219 prostitutki samo je 70 bilo normalnih: 118 je bilo slaboum-
nih, 23 je bilo nastranih, a 8 je bilo duševno bo-
lesnih. U Breslavi su istovremeno od 190 prosti-
tutki 100 bila deca alkoholičara, osim toga 2/3
su bolovale od histerije, epilepsije ili bile slabou-
mne.

Iz naše države, na žalost, fale još podaci. Na
moj upit 1929 Ministarstvu narodnog zdravlja
kao i pre spomenutih 29 policijskih direkcija
— dobila sam odgovor da se podaci o tom pita-
nju istom sakupljaju. Ali, znam iz ličnog isku-
stva i po izjavama kolega, da prilike kod nas
apsolutno potvrđuju gornju konstataciju.

Iz svega toga vidi se jasno da reglamentacija
nije uspela da spreči venerične zaraze a upoznavši
razloge prostitucije vidi se da nikakva reglemen-
tacija samo žena ne može sprečiti prostituisanje.
Dogod bude nesavesnih kupaca biće i robe, do-
god se budu skromnost, poštenje i rad nagradi-
valo bedom, a nerad, laž i porok blagostanjem,
dotle će biti prostitucije.

Mi, feministkinje, želimo da društvo izlečimo
radikalno od veneričnih bolesti i od prostitucije, i
zato tražimo kao jedinu efikasnu meru: antive-
nerični zakon — da se suzbiju venerične zaraze.

A da bi se ograničila prostitucija tražimo:
obligatno opšte i stručno obrazovanje žena; smiš-
ljenu i konzekventu zaštitu olmadine (specijalno
ženske); i zakone koji će od muškarca u seksu-

alnom pogledu tražiti istu odgovornost kao i
od žene.

Ali, pre svega tražimo potpunu aboliciju tj.
ukidanje svake reglamentacije, jer su to nepr-
avedne i lažne mere, koje pogađaju samo ženu.

*Ne jednakost, nego apsolutna jednakoprav-
nost* je polazna tačka ideologije ženskoga pokre-
ta. Razumljivo je zato da feminističke organiza-
cije celoga sveta svaka za sebe, a u Ženevi u ko-
misiji Društva naroda protiv trgovine ženama i
decom sve zajednički traže ukidanje ne samo jav-
nih kuća nego svaku vrstu reglamentacije.

Mi se ne bi trebalo da čudimo kad bi regle-
mentirane prostitutkinje naših gradova i svi nji-
hovi zaštitnici ustali protiv nas demantujući naše
tvrdnje i izjavljujući da su one srećne i zado-
voljne, da se ne osećaju uvređene i ponižene i da
ne žele drugačiju i veću slobodu nego što je ima-
ju. Kako su sa bolesnim instinktima rođene a
usled bede i neznanja duševno zakržljale — mi
smo navikli da od njih slušamo sve moguće i ne-
moguće laži.

Ali, od vas, žena i muškaraca, koji se nala-
zite u približno normalnim socijalnim, ekonom-
skim i zdravstvenim prilikama i koji imate decu
žensku ili mlađe sestre nadamo se da ćemo naći
oslonca za naše nastojanje, jer prema današnjem
shvatanju morala niste nikada sigurni da će vaše
dete ili vašu sestru ovaj ili onaj radi izvesnih
okolnosti proglasiti prostitutkom i reglamentirati
je bilo na koji način.

Вера Кијевац:

ПИТАЊЕ ПРОСТИТУЦИЈЕ И ЊЕГОВО РЕШЕЊЕ

Феминисткиње се боре за једнаки морал
за мушкарце и жене и за укидање реглента-
ције проституције. Једна од најтежих последица
проституције је ширење венеричних
болести, које су једно од највећих социјалних
зала; њихов број је велики, последице грозне,
и то не само за појединце, већ и за цело
потомство, те руше цео породични живот у
много случајева. Стога је борба против вен-
еричних болести један од најјачих разлога
који покрећу на решавање питања прости-
туције. Присталице обавезног прегледа про-
ститутки и установе јавних кућа и свима њи-
ховим облицима, мишљења су да се ово зло
може спречити обавезним прегледом прости-
тутки, сматрајући ове жене као главни из-
вор заразе. Једна огромна већина лекара је
данас мишљења да је заблуда, јер је то само
борба против једног малог броја уписаних
проститутки. У Паризу на 100.000 само 7.000
су под контролом, а 400 по јавним кућама.

Међу тим уписанима, од систематске контроле
беже баш оне, које су болесне. По подацима
Поликлинике за кожно и венеричне болести,
код нас се пење број таквих проститутки, ко-
је су побегле од контроле 44%. С друге стра-
не дознајемо од наших санитетских установа,
да је број оболелих већи међу мушкарцима.
За Београд је проценат венерично оболелих
мушкараца био 35,7% а жена 6,8% од броја
прегледаних. У целој Краљевини је године
1925 било болесних 65% мушкараца а 35%
жена, од целокупног броја прегледаних. Из
ових података је очевидно, да извор заразе
претстављају болесници без разлике пола, те
је у најмању руку нелогична борба не против
болести саме, већ против болесника, и то про-
тив једног слабог процента болесника. При-
знајемо да овај слаби проценат болесника
претставља велику опасност за ширење заразе,
али није никако ефикасна метода њихо-
вог прегледања као искључиво профилакти-

чно средство. Поред тога, преглед тих жена је вршен на начин, који никако не може бити систематски. Да поменемо само овај, толико познати пример, који се увек цитира: за време једне гимнастичке свечаности у Штрасбургу, само једна девојка у јавној кући имала је више од 100 посетилаца преко дана. Како се дакле ту и може помислити на неку „сигурност“ од заразе? Међутим, треба подвући, да се и лекарски прегледи проститутки врше најчешће под приликама, које не одговарају савременом стању медицине (недовољни уређај прегледаоница, невршење микроскопских прегледа и т. д.). Али, када додамо да чак и прегледи вршени под најповољнијим условима не дају апсолутну сигурност да једно венерично оболење не постоји, онда је јасно колика је неефикасност оваквих некорисних прегледа.

Та лажна и илузорна сигурност је много опаснија што је много горе но да је човек свестан да сигурности од заразе у општењу са слободном проститутком или у јавној кући уопште нема — а то је у ствари једино тачно.

Мени се чини да је XX век са тим својим профилактичким методама мање логичан но Ренесанс кад се сифилис раширио у Европи и то у страховитој мери и са много горим последицама но данас. Тада смо имали све страхоте једне *salpêtrière* и мучене жене, али је вођено рачуна о целокупном инфицираном становништву, а не само у једном малом проценту незаштићених жена. У XV веку одржаване су религиозне процесије, становништво се од сифилиса бранило као од куге, градови нису пуштали болеснике у своје зидове. Безансон, Берн и друге тврђаве истерују ван својих зидова сифилистичне болеснике, не пуштају у капије своје грађане — ислужене војнике: тадашња карантела! Тадашње власти, поред свег непознавања саме медицине биле су приступачније модерним идејама социјалне медицине које захтевају у једном широком замаху *заштиту целокупног становништва против венеричних болести* а не илузорну заштиту маленог броја фаворизираних појединаца — мушкараца.

Да је систем регламентације у ствари неефикасан видимо и из ових података. Док у Београду и Загребу где је овај систем још примењен, број оболелих расте; од 1922 до 1925 прираштај је за престоницу 201 на 100, за Загреб 280 на 100, у Љубљани где је аболиција прираштај је 120 на 100 само.

Потреба ширих мера у борби против венеричних болести.

Ради спречавања ширења венеричних болести потребне су друге, генералније мере. Могућност бесплатног лечења је врло важан моменат, а тај је код нас спроведен у пуној мери. Данас у целој држави имамо поликлинике за кожне и венеричне болести које лече велики број бесплатно. Њихова дужност је у исто време обавештење нарочито омладине од опасности заразе и оне то и чине, али бисмо можда желели да се у овоме правцу њихова делатност још више прошири. Данас је становништво ипак здравије но што је било одмах по рату и то благодарећи активности наших санитарских установа. Међутим, поред ове тачке бесплатног лечења које захтевају сви који желе ефикасну борбу против ових заразних болести није спроведен други важан принцип: процент обавезне пријаве и обавезног лечења. Никаквог зла не може бити на овај начин који се, наравно, мора спровести на врло дискретан начин. Поред лечења треба увек инсистирати код заражене особе са објашњењима колико је опасан и како треба чувати друге од тог зла. Казна је врло природна последица ако заражено лице поред све те обавештености зарази кога из околине и нанесе му тиме беду коју није имао право да учини.

Социјална страна питања проституције

Оставимо медицинско поље и борбу против венеричних болести о којој ја нисам ни позвана да говорим као нестручњак. Несумњиво је да је ово врло важно, али питање проституције је много шире и компликованије. Пролетос нам је г. Релфс, секретар аболиционистичке лиге, рекао: „Кад би медицинска наука пронашла начин да се венеричне болести излече за један дан, или неки сигуран профилактични метод да се од њих сачувамо, питање аболиције регламентације проституције, опет остаје у пуној важности и питање лечења узрока проституције и њено искорењивање мора нас бавити и ако је отклоњено највеће зло које она собом доноси“. И заиста, цела социјална и правна страна остају у пуној важности. Ја мислим да овде није потребно износити цифре које показују економску беду жена које се одају проституцији и тиме указати на главни узрок зла. Ми га сви добро знамо. У својој новој књизи „Трговина бијелим робљем“ Д-р Шиловић нам износи читав низ страховитих примера

баш из наше земље, и низ превара којима су изложене незаштићене и необавештене девојке. Занат подводача и трговаца белим робљем — јер, изгледа, и тога чак постоји и у нашој држави ма колико да се то у јавности слабо чује — не би се тако развио да власти не толерирају. Невероватно се чини да је то још данас могуће и да модерни људи бране једно стање ствари које је још у античко доба Dio Chrysostomos из Прузе осудио. Његове речи цитира у своме делу Д-р Шиловић: „О проституцији не смемо говорити као о равнодушним стварима већ морамо одлучно да изјавимо да се нико овим срамним послом не би смео бавити. Не, оваква се зарада не би смела дозволити властима, нити законито уређивати. Морала би се водити брига о томе да се мирно не гледа срамна злоупотреба тела презрених и потлачених људи, већ за то што је Бог створио човека као биће вредно штовања и као биће равноправно, које осећа и зна шта је морално а шта није... О, ви мудри законодавци и власти, који сте овакве ствари већ од почетка дозволили, као да сте нашли чудотворно средство за моралност ваших градова, пазите да вам ове отворене и јавне куће не отворе ваше затворене домове. Оне би могле постати узроком, да се они који сада терају јавно своју раскалашност са мало трошка, незадовољни овим јевтиним и лако постигнутим уживањем, са скупоченим даровима баце на слободне жене настојећи свим силама да са погibeљу и великим издацима постигну оно што је забрањено.“ Овакве законодавце не само што не може да схвати један тако велики дух као Dion Chrysostomos већ много скромнији људи као што је онај лопов кога цитира Д-р Шиловић у својим „Узроцима злочина“. Лопов Х. изјавио је ово: „Нека држава одреди да се сваки има пријавити који се хоће крађом бавити и нека му даде обртницу за коју може убрати велики порез. Кад проститутке могу добити дозволу и књижице за свој занат, који такође није поштен, зашто не бисмо и ми?“

Јавне куће су седиште беде и школа неморала

Paul Gemähling описује ову слику са гимнастичког слета у Штрасбургу 1925 г. који смо већ горе поменули. „Дошло је 12 хиљада младих људи из свих крајева Француске. Кроз три вечери распришли се по целом граду агенти од 15 бордела у Штрасбургу да намаме ове младе гимнастичаре од 15—20 година. Последица тога беше да су хиљаде ових младића водећи са собом дечаке од 13 и 14 година кроз ове три вечери навалили на јавне

куће. Ако се врата нису доста брзо отворила провалише их или се успеше на прозоре да виде шта се догађа у тим кућама. Кроз ово време догађале су се управо скандалозне сцене а полиција није интервенисала. Неким родитељима и учитељима успело је да извуку из чељусту ове немани коју стотину дечака, али беху немоћни да они сами сузбију ову срамотну бујицу. Када је француско јавно мишљење сазнало за овај скандал и огорчено протестовало против овог очигледног моралног кварења своје омладине, изјавила је полиција да јој бијаше управо немогуће кроз ове дане провести да се и једна и друга страна држи правилника“. Полиција не само што је немоћна у много случајева као што је овај већ не интервенише ни онде где може. Она хвата одбегле проститутке које више не могу издржати живот у јавној кући и не помаже тим бедницама на други начин него да их насилно врати у исту кућу.

Било би губљење времена кад бисмо овде описивали беду проститутки и њихово искоришћавање. Гђа Бедековић нам је у клубу дала врло живу слику ових жртава друштва, а исто тако се једном једна наша чланица није устручавала да обиђе јавне куће у Земуну у време када их је тамо још било, и да нам да слику живота у тим јазбинама. Међутим, можда ми ипак не познајемо довољно стање код нас и једна анкета у томе погледу била би од користи. Случајеви који су већ постали класични или страхоте које с времена на време читамо по новинама познати су нам. Али, колико има искоришћавања женске омладине коју нико и не зна, која не дође у новине и на суд, која се не лечи у поликлиникама, која не сврши пред јавношћу, али чија тиха и лагана трагедија није мања..

С времена на време цело болесно стање данашњег друштва које је производ не само законодавства већ и васпитања избије у по коме сасвим трагичном случају као овај врло скорашњи на Дорћолу где је жртва она мала ученица основне школе. И поред свега тога велики део наше јавности још је неприступачан за здраве идеје и на погрешном је путу, јер сам после тог случаја чула да се опет почело гунђати што у великој вароши као што је Београд немамо јавних кућа и мисли се да би се овакви злочини избегли тиме. Оцеви породица почињу да уображавају да би њихове жене и кћери биле у већој сигурности кад би се бордели опет могли отворити. А како је овај случај баш јасан и показује њихову заблуду! Сви знамо да је злочинац ожењен човек. Он је био психопата, а познато је

да су јавне куће школа за неморал и перверзију. Латентних психопата и сексуално де-правираних људи који су своје перверзне прохтеве или стекли или развили у јавним кућама има увек. Зар ћемо, ако бисмо резоновали парадоксално, њих ради основати јавне куће са малолетном децом, да бисмо сачували у сигурности ону осталу децу изван тих кућа? Ако би било тачно да јавне куће каналишу све зло, и да је ван њих све чисто, ова би инфамија можда била и оправдана.

Довољно је упоредити ове слике са стањем у земљи где је уведена аболиција. Поменула сам напред Данску, где је проф. Rasch изјавио да има тешкоћа да нађе свеже случајеве сифилиса ради приказивања студентима. И у тој земљи, Друштво за сузбијање венеричних болести добија велику субвенцију од државе, која ту помоћ даје под условима, да се више никад не уведе реглементација. У Женском покрету од марта, изложен је кратак преглед о Финској, у којој је изнета сва лепота чистог и здравог сексуалног живота. Овде опет морам да цитирам Dr. Querata који лепо карактерише наш феминистички идеал: „Не слободна жена на слободном тротопу, већ здрав мушкарац и здрава жена на чистој улици“.

Потреба заједничког закона у борби против проституције и венеричних болести.

Какво је стање код нас у држави у питању регулисања проституције? У предатној Србији, реглементација са јавним кућама од 31-VII-1900 године промењена делимично само за град Београд, где су укинута јавна кућа. У Загребу је реглементација без јавних кућа, али са касернирањем проститутки, уређена нарочитом уредбом поглаварства од 24 јуна 1922 године. У Босни и Херцеговини реглементација тајних и јавних проститутки и јавних кућа уређена наредбом Земаљске владе од 18 маја 1906 године. У Далмацији реглементација контролом јавних проститутки уређена законом о опћинској аутономији и редарственом правилнику. У Војводини реглементација, а остављено је свакој општини да је према својим приликама уреди. У Словеначкој је од стране Покрајинске владе 1919 године уведена аболиција. Кад се свему овоме дода и извесна наређења Министарства народнога здравља, која су важила за целу земљу, онда имамо слику како је уређено код нас питање проституције и како је компликовано код нас у држави.

Дакле, постоји потреба једног јединственог закона за целу нашу земљу и веома је

важно да се тај закон што пре донесе. Југословенско дермато-венеролошко друштво, које сачињавају венеролози из целе земље, у низу састанака и конференција, изразило се за увођење система аболиције.

Основни аболиционистички систем

Основни принципи аболиције, којих би се и ми имали држати у захтевима Алијансе женских покрета следећи су: 1) Стварање и одржавање што већег броја диспансера, у којима би се могли бесплатно лечити венеричне оболели; 2) обавезно лечење свих оболелих, мушкараца и жена; 3) Обавезна пријава оболелих, ако се не лече; 4) сузбијање проституције (јер укидањем реглементације не укида се и проституција, која као социјално зло постоји).

Прва тачка, — бесплатне амбуланте, — већ су код нас остварене. А што се тиче сарадње Женскога покрета по овим питањима, ми бисмо имале нарочито широко поље рада што се тиче последње тачке, јер је исто толико важно лечити социјалне узроке проституције, колико су важне санитарске мере. Овај рад је толико обилан, да бисмо могле основати секцију Интернационалне аболиционистичке федерације, чије је седиште у Женеви, а у којој наша земља још није члан. Доприневши стварању наше националне секције Женски покрет би испунио један велики задатак који је за саму Алијансу сувише тежак. Ми бисмо се онда задовољиле једном интезивном колаборацијом са тим новим телом у које би требало да уђу личности из свих слојева наших социјалних, педагошких и медицинских кругова, јер је то широк проблем који захтева сарадњу целог друштва.

Наш нови кривични закон и проституција

У очекивању јединственог закона о сузбијању проституције, треба да захтевамо стриктну примену нашег кривичног закона од 27 јануара 1929, а који је стао на снагу 1 јануара 1930, јер у њему имамо све одредбе помоћу којих би се ово зло могло сузбијати. Д-р Шиловић је у својој књизи скупио све чланове новог кривичног закона који се могу односити на ово питање. По овом закону крив је сваки који потпуно другога зарази или ма на који начин другога изложи опасности од заразе и кажњава се затвором од 7 дана до 5 година и новчано до 50 000 дин. У случају тежих последица (чл. 178 и 179 кр. з.) кривац се кажњава робијом или заточењем од 3—8 година. До данас се, међутим, ови

чланови нису примењивале на оне који су друге заразили сифилисом или другом венеричном болешћу.

Чл. 269 кр. з. кажњава се робијом до десет година „ко женско лице с којим није у браку силом или претњом истовременом опасности по живот и тело принуди на обљубу или обљубу врши над женским лицем које претходно доведе у несвесно стање или га другојаче за одбрану онеспособи“. Овај члан се може применити на тако многе случајеве где је жртва претходно била под утицајем алкохола, зашто имамо примере који су и у јавност доспели.

Чл. 273 каже: „ко над женским лицем које није навршило 14 година изврши обљубу казниће се робијом до 10 година“. Доба од 14 година је сувише ниско узето.

Чл. 276 кажњава затвором од 6 месеци до 5 година оног који злоупотреби поверење полно непорочно малолетне девојке, чл. 277 кажњава строгим затвором онога који се користи невољом у којој се налази полно непорочно лице па ово обљуби или какву блудну радњу с њим или с неким другим изведе. Тај члан 277 је важан, јер су девојке у невољи најчешће изложене преварама, а он обухвата и све подводаче. На њих се односи и чл. 280 који гласи: „ко из навике или из користољубља иде на руку вршењу блуда казниће се строгим затвором до 2 године. У особито тешким случајевима казниће се до 5 година“. Под удар овога члана спадају данас сви власници бордела, кућа и соба који дају поједине собе у најам проституткама. Дело се састоји у томе што се иде на руку вршењу блуда,

Д-р Паулина Луизи,

делегат владе Урагваја при Лиги народа

ПРИСИЛНО РАПАРТРИРАЊЕ ПРОСТИТУТКА

Интернационални биро за укидање трговине женама и децом упутио је Лиги народа 1930 године меморандум у погледу питања пројекта доношења интернационалне конвенције за присилно или добровољно рапартрирање проститутки. Ово питање било је дуго дискутовано на седницама Комитета Лиге народа за укидање трговине женама и децом у заседању 1931 године, и било је решено да се саслуша мишљење свих заинтересованих организација по овоме питању, као и мишљење влада разних земаља, и да се за овогодишње заседање Комитета Лиге народа за укидање трговине женама и децом ово пи-

а на који начин то је споредно, као што тумачи г. проф. Шиловић.

Чл. 281 је још тежи; он кажњава строгим затвором до 5 година и новчано до 250 000 динара онога ко искоришћује женско лице које блуд проводи у виду заната.

Чл. 283 кажњава злочинство међународне трговине белим робљем: „ко какво лице ради блуда одведе у иностранство или га ради тога другоме преда казниће се робијом до 15 година.“

Важан је за нас нарочито чл. 158 који гласи: „ко из одвратности према послу у скитњи, блудничењу, просјачењу или у професионалној коцки проводи време казниће се затвором до годину дана“. Дакле, проституција је недозвољена, она се кажњава, она се не признаје као занат. Кажњавани су они, који искоришћују жене. Чл. 52 упућује лице, које је у скитњичењу, просјачењу или блудничењу у поврату учинило ма које кривично дело, после изречене казне, у завод за рад, јер се такво лице сматра опасно за јавну безбедност.

А поред свих тих параграфа у највећем броју наших градова постоје јавне куће, и у свима тим кућама проститутке, које могу пријавити свој занат и живети од њега.

Као што се види, нови кривични закон својим уредбама је припремио земљиште увођењу закона за борбу против проституције и венеричних болести, и ми морамо желети, да се ово, тако значајно питање што пре реши на бази аболиционистичког система, који омогућава наш нови кривични закон.

тање опет стави на дневни ред. Као известилац тога питања, имала сам част да будем одређена ја.

40 националних и интернационалних женских организација су упутиле прошле године протест Лиги народа, против доношења једне такве конвенције, и међу тим протестима, налази се и протест Алијансе женских покрета из Београда.

Две тачке у пројектованој конвенцији изазвале су нарочиту опозицију женских организација, а то је: „Присилно званично рапартрирање проститутки“ и „Санкције у случају повраћаја.“

Чланови Комитета Лиге народа из разних земаља дали су своје одговоре на послате упитнике. Извесне државе сматрају проституцију као деликт, као што је случај са Сједињеним Америчким Државама. У тим земаљама проститутке као и њихови партнери, могу потпасти под опште клаузуле закона. Али, све мере за проститутке у Сједињеним Америчким Државама су базиране на подлози *апсолутне једнакости мушкарца и жена*, и ни у ком случају за тај деликт се не би могле предвидети разнолике мере за женског и мушког преступника. Јавно мишљење у Сједињеним Америчким Државама никада не би дозволило разнолике мере да се примене на проститутку и на њенога партнера. Само пошто закон о емиграцији забрањује улаз у Сједињене Америчке Државе нежељеним личностима, те се ту могу подвести и проститутке.

Али, у највећем делу држава се проституција не сматра за деликт, и у тим земаљама се не сматра уопште могуће спровести законом присилно рапатрирање проститутки. Али, у многим земаљама постоје закони, по којима се странци нежељени могу протерати из земље, те под те законске клаузуле се могу увек подврћи и проститутке.

Готово сви одговори садрже принцип, да би установљивање законских одредаба, које би специјално погађале проститутке туђе националности, значило подржавати принцип двоструког морала, са свима његовим грозним посленицама, који се данас у модерним земаљама снажно осуђује; нарочито су се женске и аболиционистичке организације побуниле у својим одговорима против оваквих одредаба.

Друга група, која устаје у својим одговорима против пројекта конвенције, то чини другојачим аргументима, н.пр. да би такве законске одредбе повратиле и свима земаљама реглементацију проституције, као и полицију обичаја, против које се у последње време са тако правничким и јаким документима устало.

Што се тиче забране улаза странкиња у циљу проституисања, сматра се да би једна таква законска одредба била потпуно илузорна, јер никада ни једна жена не би признала да је то циљ њенога улаза у страну земљу.

На крају, једна веома важна опаска, која се налази у одговорима женских организација, јесте да би таква једна конвенција ставила огромне тешкоће за кретање жена у иностранство уопште. Ова примедба је веома важна, и морала је нарочито привући пажњу целокупне комисије, јер прети да створи од

жена уопште многобројне жртве несавесних полицијских органа. Ова примедба је још једном доказала правичност мога називања, које увек истичем у раду Комитета, да све мере, које се доносе да би се жене заштитиле од трговине, морају бити такве врсте да ни у ком случају не спутавају слободу једне пунолетне жене.

Али, поред примедба, јуридистичке, моралне или социјалне природе, постоје и примедбе економске природе. Свако протеривање проститутки, без претходног организовања институција, које би се имале специјално заузети тим несрећницама, и загарантовати им могућност зараде, било би бесмислено и страшно сурово, и не би ни у ком случају значило борбу против трговине женама.

Из свих тих разлога дало се закључити, да је минималан број одговора био повољан за доношење конвенције, која би успоставила легално присилно рапатрирање проститутки.

На овогодишњем састанку Комитета Лиге народа против трговине женама и децом, услед претрпаности материјала, није се могло о овоме питању много дискутовати. После прочитаног реферата о одговорима, који су стигли, решено је да се ово питање стави на дефинитивну дискусију за идућу годину, на коме ћу заседању ја имати част да претседавам радом Комитета. За сада су изгледи такви да неће моћи доћи до доношења једне конвенције за присилно рапатрирање.

„RADITE ILI OTSTUPITE“

Pod ovim natpisom napisala je u broju 17, godine II »Jugoslovenske žene« anonimna feministkinja veoma temperamentan članak na adresu Alijase ženskih pokreta i Jugoslovenskog ženskog saveza. Autor pomenutog članka traži da ove dve organizacije moraju sada da rade za zadobijanje političke ravnopravnosti žena sa muškarcem, jer »Raspoloženje velike većine žena je za borbu radi izjednačenja sa muškarcima i za zadobijanje potpunih građanskih i političkih prava«. I dalje: »Svakoga dana dobijamo iz unutrašnjosti izveštaje, koji osuđuju neaktivnost i ravnodušnost Alijance i Saveza u ovim otsudnim momentima za žene«. Našim čitaocima moramo pre svega da objasnimo na koji način je pronašao autor pomenutoga članka da su baš sada došli »otsudni momenti« za našu ženu da mora tražiti ravnopravnost. Dakle, ti »otsudni momenti« su:

1) Žene prijateljske i savezničke Francuske rade sada vrlo energično za svoja politička prava.

2) Za žene prijateljske i savezničke Rumunije je »na pomolu pobjeda žena«.

3) »Danas se pred nama nalaze na rešavanju najvažnija ženska pitanja, pitanje redukcije ženskih činovnika, pitanje zakona o opštinama i druga. (Koja li su ta druga? Primedba pisca.) Ta pitanja su od kapitalne važnosti za materijalne i moralne interese naših žena. Vodstvo žena čuti. . . . a muškarci se bore za naša prava. Savez gradova u našoj zemlji, jedno telo svakako pozvano i kompetentno za ocenu naših komunalnih potreba, izjašnjuje se za saradnju žena i traži njihovo učešće u opštinama.«

Autor članka u Jugoslovenskoj ženi pronašao je tri veoma »otsudna momenta« za naše žene, a pored toga i tri vrlo logična, koji su međusobno tako tesno vezani, da tvore čvrst i neslomljiv lanac oko »raspoloženja velike većine naših žena« i oko »svakodnevnih izveštaja iz unutrašnjosti.« Stoga najtoplije preporučujemo Jugoslovenskoj ženi da iz te »velike većine« stvori što pre feminističku organizaciju, koja će sve propušteno u ovim vremenima nadoknaditi po onoj istoj brznoj računici, na osnovu koje je autor članka izračunao veliku većinu i veliki broj izveštaja. A kako se i muškarci *sada bore* za naša prava — prema tvrđenju Jugoslovenske žene — ne sumnjamo u uspeh.

Vrlo bismo želele da Jugoslovenska žena objavi u narednim brojevima — jer jedan siguran neće biti dovoljan — »izveštaje iz unutrašnjosti« koje dobiva »svakoga dana« i koji »osuduju neaktivnost i ravnodušnost Alijanse i Saveza.«

Samo na osnovi konkretnih i realnih činjenica mi smo spremni da uzmemo u rasmatranje poziv Jugoslovenske žene da *hitno* povedemo akciju za *politička prava žena* ili, kako autor kaže, »da radimo ili otstupimo«.

Rožna dolina pri Ljubljani.

Štebi Alojzija

ПРОФЕСОРСКОМ КОНГРЕСУ У БЕОГРАДУ

Приликом конгреса Југословенског професорског друштва, одржаног 6 и 7 јула т. г. у Београду, управа београдског Женског покрета упутила је Професорском конгресу ову своју претставку:

Поздрављајући рад Професорског конгреса Женски покрет моли да се при доношењу резолуције и закључака конгреса узму у обзир и ове његове примедбе и предлози:

Пратећи са највећим интересовањем просветни рад уопште, а у нашој земљи понаособ, Женски покрет дубоко жали што је ре-

дукција предвиђена у финансиском закону од марта т. г. погодила највећи број просветних радника, нарочито жена. Сви су они преко потребни за подизање наше културе и цивилизације.

1) Како се редукција није спровела доследно једном принципу, т. ј. да се првенствено редуцирају они државни чиновници, чије породице тиме неће бити тешко повређене, Женски покрет моли да се учини све што је могуће да би се сви неправични случајеви корегирали;

2) Како је редукција погодила врло велики број веома способних и квалификованих наставника, који су вишегодишњим савесним својим радом показали поред спремности и велику способност и преданост своје позиви, да се при првим новим постављањима првенствено врате у службу ти наставници, које је ова редукција у толико више морално повредила.

При сваком будућем намештењу да у будуће одлучује једино способност и квалификације.

3) Жалећи што су укинуте многе школе, које су нам толико потребно као наша културна жаришта, предлагемо да се при уписивању и одређивању броја деце у првим као и у осталим разредима средње школе никако не одлучује према полу, већ једино по способностима деце.

ЈЕСМО ЛИ СЕДЕЛЕ СКРŠТЕНИХ РУКУ?

Marta meseca, kad je donesen finansijski zakon prema kome je radi smanjenja budžeta trebalo provesti redukciju državnog činovništva, čuo se glas ne samo u javnosti, već i u samoj skupštini, da treba reducirati u prvome redu udate žene.

Kadgod se u javnosti udaralo na ženu-radnika Ženski pokret nije nikada propustio da ustane u njenu odbranu. Branio je njeno pravo na rad na užim ili širim javnim sastancima, konferencijama, usmeno i pismeno, gde je samo stigao.

Stoga kad je pre nekoliko meseci zapretila opasnost da će žrtvom ekonomske krize pasti ili sve žene koje su u državnoj službi, ili samo udate, Ženski pokret je smatrao svojom dužnošću, da učini sve što može, da do toga ne dođe.

U zajednici s Narodnim ženskim savezom, Alijansa ženskih pokreta (Ženski pokret u Zagrebu se nije složio sa tom akcijom) uputila je svim narodnim poslanicima i vladi memorandum u kome traži, da se od posledica teške ekonomske krize pored dece i omladine zaštiti koliko god je moguće i porodica kao osnovna zajednica društva.

U tome momentu redukcija državnih činovnika bila je rešena stvar. Radilo se samo o tome, koga će da zahvati: žensko-muško, staro-mlado, sposobno - nesposobno, bogato ili siromašno.

Našavši se pred činjenicom, da će se *redukcija* provesti, Alijansa je tražila, da redukcija pogodi barem samo *one činovnike — bez obzira na pol — koji su materijalno obezbeđeni* drugim приходима, a da apsolutno poštedi one, koji bi time ostali bez potrebnog minimuma za život.

Kako je redukcija pogodila veliki broj prosvetnih radnika, Ženski pokret u Beogradu opet se javio. Pozdravivši rad profesorskog kongresa u Beogradu (početkom jula o. g.) Ženski pokret mu je podneo svoje primedbe i predloge, moleći ga, da ih uzme u obzir pri donošenju svoje rezolucije. (Vidi članak: *Profesorskom kongresu u Beogradu*).

Prva, i druga tačka unete su u rezoluciju Profesorskog kongresa, dok je treća ispala, kao momentano neaktualna.

Ženski pokret je učinio što je mogao, a da učini više, potrebno je da i više žena aktivno učestvuje u njegovom radu. Nije dosta da samo kritikuju, nego da se svagda i u svakom momentu pitaju, šta bi one mogle da učine u tom pogledu i pod tim prilikama — odbacivši daleko svaku demagogiju, želju za popularnošću i lažni idealizam. Pod njegovim vidom krije se kud i kamo više zla nego u otvorenom materijalizmu. O tome treba da smo načisto kad radimo!

Julija Bošković

ZA PROSVEĆIVANJE ŽENE

Ženski pokret u Ljubljani je priredio ove godine u zimskim i prolećnim mesecima jedan vrlo uspeli tečaj sa predavanjima iz oblasti politike i socijalnog i ekonomskog života. Predavanja su bila dobro posećena, a naročito je bilo Ženskom pokretu milo, što su dolazile na predavanja i studentkinje ljubljanskog univerziteta i usled ovih predavanja se zainteresovale i za feministički pokret. Pri sastavljanju programa za ovaj tečaj, polazio je odbor Ženskog pokreta sa gledišta da će žene postati svesne svojih zadataka samo u tome slučaju, ako poznaju temelje današnjeg društvenog uređenja i ako poznaju različite ideologije prema kojima teže pojedine političke grupacije da utiču na uređenje društva i država.

Predavanja su bila sredeća:

1. Razvitak socijalnih i ekonomskih prilika u zapadnim i srednjim državama Evrope. — Predavač Dr. Dragotin Lončar, direktor realke.

2. Razvitak socijalnih i ekonomskih prilika u Rusiji. — Predavač: Dr. Ahčin, glavni urednik »Slovenca«.

3. Težnje ka ekonomskoj ravnopravnosti — socijalne reforme kao sredstvo protivu tih težnja. — Predavač: Dr. Ahčin.

4. Privredna kriza i nezaposlenost. — Predavač: Filip Uratnik, sekretar Radničke komore.

5. Uvod za razumevanje »Države«. — Predavač: Dr. Stojan Bajić.

6. Važnost i svrha političkih partija. — Predavač: Dr. Stojan Bajić.

7. Marksizam i hrišćanski socijalizam. — Predavač: Dr. Andrej Gosar, prof. univerziteta.

8. Zadatak žene u javnom životu. — Predavač: Milena Mohorič, profesor.

Uz ovaj ciklus predavanja treba napomenuti još to da je Ženski pokret u Ljubljani nastojao da pridobije za predavanja ličnosti koje su različitog »Svetovnog naziranja« (Weltanschauung) da bi slušaoci mogli oceniti vrednost pojedinih sistema na osnovi neizopačenog izlaganja, jer protivnik, ma koliko da se trudi da je objektiv, ne može dati ovo što je najvažnije kod svakog ubedenja: iskrenost i veru.

A. Š.

ОТСТРАЊИВАЊЕ УДАТИХ ЖЕНА ИЗ ДРЖАВНЕ СЛУЖБЕ У НЕМАЧКОЈ

На своје последњем заседању, немачки парламенат је изгласао један закон, чија ће примена имати веома жалосне последице за жене у Немачкој. Влада је тражила оставку свих удатих жена државних чиновница, једино се изузимају оне жене, које докажу да је њихова зарада неопходно потребна за издржавање њихове породице.

Овај закон је у супротности са 128 чл. Устава, који руши сваку неједнакост жена чиновница. Стога, да би се изгласао овај закон, морала се постићи већина од $\frac{2}{3}$ гласова. На 1200 жена, које се налазе у служби државе, 900 ће пасти под одредбу овога закона. И заиста се не може веровати, да ће тих 900 јадница олакшати кризу незапослености у Немачкој! Али, јавно мишљење ово одобрава, а католички центар, који је зато узео иницијативу, показује дух католичке немачке средине, у којој жена, коју сматрају само као чувара домаћег огњишта, зависи искључиво од мужа, који је њен најбољи ослонац, као и целе породице.

Ово је један велики корак у назад за феминистичке принципе. Како ће у времену, кроз које пролазимо, где су плате мушкара-

ца ниске и несигурне сигурност породице бити загарантована, ако жена не може да ради? А какав ће утицај овај закон имати тек на будуће бракове — одговор на то питање је веома сумњив.

Али, оно што је најгоре, то је да пример Немачког парламента може бити прихваћен и од других.

Овај законски пројекат је у парламенту нарочито био критикован од жена. Др. Хелен Вебер, (католички центрум) говорила је у његову корист, и чак је била подупрта од г-ђе Леман (конзервативке) и г-ђе Ајтнер (хришћанска протестанска странка). Али, г-ђа Рес (комунисткиња) веома је оштро осудила овај пројекат, истичући све његове негативне стране, а г-ђа Гертруда Бојмер је истакла све тешке последице, које би могле проистећи. Неколико партија се уздржало од дискусије, али је гласање дало следећи резултат: 458 гласова за закон, 71 против, а 13 (демократа) се уздржало.

Нови закон погађа поштанске чиновнице, железничке чиновнице и чиновнице Немачке Народне банке. Учитељице, као и чиновнице остале државне администрације — бар за сада, ако држава накнадно не изда сличне декрете — нису потпале под одредбу тога закона.

из »Jus Suffragii«

ДЕКЛАРАЦИЈА ПАЦИФИСТИЧКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА ПОДНЕТА ИЗ ЈУНА Г. ХЕНДЕРСОНУ

Претставници следећих организација: Комитета Интернационалних женских организација за разоружање, Комитета Интернационалних студентских организација за разоружање, Комитета Интернационалних хришћанских организација за разоружање, Комитета Интернационалне асоциације друштава за Лигу Народа и Интернационална Конференција Старих ратника и осакаћених у рату, поднели су г. Хендерсону претседнику Конференције за смањење оружања у Женеви, следећи меморандум, приликом предаје публикације »Vox Populi« у коме су публиковани сви говори, изречени на Конференцији за смањење оружања 6. фебруара т. г. приликом предаје потписа, прикупљаних у целом свету, са захтевом да Конференција дође до стварних резултата за опште разоружање. Декларација гласи:

Господине Претседниче,

Ми осећамо велику част, коју сте нам изволели указати, дозволивши нам да вам

данас лично говоримо о јединственом догађају у историји човечанства, који ће увек остати у успомени света, када се зачуо из свих крајева света глас огромне масе народа, не само да изрази дубоку и једнодушну жељу, већ и чврсту вољу, да се оствари разоружање, главни услов да се постигне право народа да живе и раде у миру.

У жељи, да очувамо увек свежу успомену на тај дан, ми смо прикупили у једном дефинитивном извештају све говоре, који су се чули 6. фебруара т. г. на ванредној пленарној седници Конференције за Разоружање, и ми се надамо, као и Ви, да ће ова „публикација раширити у целом свету утицај ове велике манифестације“.

То је био јединствен приказ, јер као што сте Ви сами изволели рећи у предговору ове публикације, „Никад до сада још се људска савест није толико узбунила против бестијалности и безвредности рата.“

Не само да су се више од две стотине милиона људских бића: жена, студената, хришћана организованих преко цркава и својих организација, раденика, сви заједно 6 фебруара т. г. преко седам говорника изјаснили шта хоће, већ Ви, Господине Претседниче морате знати и то, да су од тога датума стално нама пристизале молбе, и апели разне садржине, али све у истоме циљу, и то из разних делова света. Стога смо ми додали и један додатак уз »Vox Populi«, колико нам је то било могуће, са таблицом свих тих апела узбудљивих и патетичних. Једна прецизна рачуница показала би нам да ту има око пет стотина милиона мушкараца и жена, који су подигли свој глас у овоме моменту. Никада до сада се још није осетила једна толика манифестација духа и наде, на подлози којој нама изгледа да се може организовати боље уређење човечанства.

Припремајући ову публикацију, названи »Vox Populi«, ми смо осетиле још једном, сву јачину јединства тежњи свих народа. Одржани говори, који проистичу из тако различитих и многобројних извора, изгледали су ипак толико слични један другом, да би се могло поверовати да је постојао један претходан споразум међу говорницима.

Па ипак, није без интереса да се подвуку карактеристичне црте те једнодушности: многостраности и тешкоће, готово надчовечанске, које сачињавају задатак Конференције,“ чему се присаједињује обећање помоћи и воље да се поделе жртве и ризици, које ће бити потребно поднети. Затим осећања, која су жене испољиле, говорећи: „Све тех-

ничке препреке, ма од колике важности оне биле, могу се савладати ако само постоји доста јака воља да се мора триумфовати у успеху.“

Сви су говорници наглашавали обавезе, које су већ до сада примљене односно разоружања, као што је изјавио делегат Интернационалне лиге за права човека и грађанина, када је казао: „Постоји једна обавеза, која се мора одржати... Привидно смањење оружја не може бити довољно да се одговори тој обавези“.

Неколико делегата су скренули пажњу Конференцији на чињеницу „да Конференција не говори и не ради само у име Влада“ она је такође одговорна и пред свима народима.

Три говора су окарактерисали пропаст, која прети целој свету. Жене су говориле о убитачним претераним прохтевима, о неправим али скривеним непријатељима мира. Интернационална федерација синдиката дефинисала је фабрикацију муниције као једну срамотну болест модерног друштва, а хришћанске организације су тврдиле: „Ми се обраћамо Конференцији у нади да ће она имати снаге да се одупре утицају оних, који имају интерес да се одржи овакво оружје, и да ће она моћи постићи да се оствари истинско смањење оружја и припреме за рат.“

И док су сви говорници тражили само ограничење оружја и прогресивно смањење наоружања, дотле су радници захтевали да се оствари у најкраћем року универзално разоружање, потпуно и контролисано.

Сви су делегати захтевали право на рад и живот у миру: жене су највише мислиле на децу и на будуће генерације; омладина, преко претставника интернационалне студентске организације, потсетила је на страшне успомене смрти и изразила своју наду, да овај рат буде и последњи.

Један други млади глас преко океана, који говори у име Комитета за разоружање американских студената, рекао је: „Тих 10 милиона омладинаца, који су исто тако моћно волели живот као што га и ми волимо, зар су они били жртва илузије, када су пре кратког времена пали овде... За наш сопствени живот се ми овде боримо. Студенти са пасијом прате рад Конференције, јер се иза ваших већања уздиже одвртани фантом смрти“.

У »Vox Populi« ми смо такође ставили и резолуцију, коју су следеће дана предали Конференцији Удружења старих ратника, и која протестује, што се свакога дана повећавају буџети за рат у свима земљама, док се

стално штеди на инвалидима, на удовицама и на ратној сирочади, као и на издацима за хумана и социјална дела. Они тврде, да би „њихова организација сматрала неповољан свршетак Конференције, као универзалну несрећу.“

Дипломатским језиком сваки говорник је јасно и снажно нагласио, да се Конференција не сме завршити без позитивних резултата.

Ви ћете се сетити, Господине Претседнице, да се ова велика симфонија »Vox Populi« свршава снажним тоном озбиљног обавештења, који је изражен у име радника целога света:

Г. Вандервелд је рекао: „Народи су на крају свога стрпљења. Ето шта ми тражимо, или управо шта ми захтевамо. Ми смо у моменту када се судбина ствара. Из ваших већања ће произићи или мир, или, у најкраћем року, поновни рат.“

Ми смо потпуно свесни броја, разноликости, значаја, свих оних узрока, који покрећу све оне тежње, које достижу врхунац у »Vox Populi« симболистично израженим тежњама свих мушкараца и жена, који су се посветили раду за идеал мира.

Међу њима, и Ви, Господине Претседнице, заузели сте своје место. Идеја која даје потстрека у »Vox Populi« дугује много апелу, који Ви упућује Ваша личност и утицају, који Ви имате на јавно мњење: „Ако народи хоће разоружање, они то могу постићи; ако испоље своју чврсту вољу они ће приморати да се дође до резултата.“ 13. фебруара 1931 год. ви сте рекли целој свету: „Надам се да ћете Ви показати Владама, које теже прогресу, да ће им народи следовати. Нека се из свих земаља чује светао глас народа, да ће они пристати на жртве, да хоће да приме потребан ризик, да би се човечанство спасло од рата, те куге, која већ вековима не престаје да руши.“

Од тада Ви дајете без одмора вашу снажну помоћ напорима за остварење мира, настојећи да дођу до изражаја жеље народа и да се осети њихова воља.

Надајући се да ћете потпомоћи увек напоре за мир, Господине Претседнице, ми Вам предајемо ову прву свеску »Vox Populi«, у име неколико стотина милиона ваших ближњих, за коју Вас молимо да примите као симбол тежњи народа, жељних мира.

ДАНИЦА МАРКОВИЋ

У најбољим годинама свога живота, кад напон стварања добија обележје зрелости, а животну искуство, неизбежно, стиче непоколебљиве методе процењивања, — умрла је наша лиричарка Даница Марковић, хронолошки прва српска песникиња, у прецизном смислу те речи. Опробана многоструким моралним трпљењима и материјалним незгодима, неуморна у опирању једном изразито ненаклоњеноме удесу, подржавана својим лирским понесеностима, у сваком међувремену између непрегледнога низа проживљених и издржаних борби; уопште, увек животно творно тешена фантастичним ткањима сопствене песничке природе, — Даница Марковић се, за време целога свога јако неуједначенога бивања на овој земљи, потврдила као један јуначан оптимист.

Као ствараоцу, овој песникињи нарочито леже свечане стопе и подигнут тон еротике, излиствене ван трансa, и донекле преломљене кроз свест. Чешће него занос, врелина је квалитет поезије Данице Марковић. Уз то, и један напор да се не оде до крајњих граница осећања, него да се уобличи оно што у динамици душе не заводи до неизлазности. Чини се да је Даница Марковић песнички доктринар свесности, као еминентне човекове одлике. Као да јој је гроза била од људскога бића што се пробија кроз област потсвеснога, — макар и ради тога да допре до какве непролазне искре. Природа је песникињи узвишени или притајено саосећајни оквир за човекова вибрирања, и потстрекач за остваривања његових могућности. Она избегава понорне проблеме постојања, умирање, и опредељења свега што се ствара и ишчезава; она се задржава на богатим облицима и хармоничностима емпирије, — из ње одваја достојне мотиве, да их обилно прелије духовношћу. Наилази се код ње и на један став присебнога и смишљенога стоицизма, који, до краја, остаје победоносно противстављен свим бесмисленим испаштањима човековим и свем терету излишнога што му кочи замах на свакоме кораку. Ни у животу, ни у поезији, Даница Марковић није напустила тон неподлегања злу непомирности са неправдом.

Прва збирка њених стихова, *Тренуци*, добила је срдачно признање самога Јована Скерлића, — кога је задобила, пре свега, песникињина непосредност и искреност. Друга збирка, под насловом *Тренуци и расположења*, садржи и велики број песама, кроз многе године објављиваних по разним часописима; тако она, у главном, обухвата цео по-

етски рад песникињин. *Тренуци и расположења* појавили су се у два издања, — од којих је једно било *Српске Књижевне Задруге*. Песникиња је оставила за собом и неколико приповедака, често фељтонистички замишљених, штампаних у часописима и у дневним листовима.

Наша књижевност ће трајно рачунати са многим помпезним или трептавим строфама Данице Марковић. А живот њен остаће потврда муслиманске религијско-филозофске тезе да човекова прекаљена воља и неисцрпно усталаштво никако нису у стању да пониште одлуке судбине, недокучљиве и далеке.

Ксенија Атанасијевић

ФЕЛТОН

ГОСПОЂА ЖАК - ТРЕВ

(Madame Jacques Treve)

Госпођа Жак Трев (Изабел Дисо) води порекло из једне старе француске породице. По очевој лози припада старој грађанској породици из Бордо-а, а по материној, племићској породици из Перигора. Њени су преци два маршала Француске: Ла Палис и конт де Терлу.

Њен отац је дошао врло млад у Париз да ту студира музичку композицију. Доцније, када су дошле бриге о многобројној породици, напушта музику и посвећује се пословима.

Жак Трев почиње своју књижевну каријеру романом и издаје једно за другим: „Узалудна љубав“ (*Vain amour*) „Краљевски принц“ (*Un prince royal*) и „Хаљина љубави“ (*La robe d'amour*). У роману „Краљевски принц“ говори о тајанственој личности неког младог, изгнаног принца, који из очајања и због немогућности да оствари своје славољубиве снове одлази у сусрет некој далекој авантури и више се не враћа. Многе тајне које историја не помиње, откривене су у овоме делу.

1912 године издаје први есеј „Царство мрака“ (*Le Royaume des ombres*) пун метафизичког лиризма, где се први пут изражава снажни песимизам, њој својствени, а који од тада избија и у њеним најведријим делима. Снага овога дела изазвала је сензацију у књижевним круговима. Скептик Вили, муж Колетин, писао је: „Жак Трев и њено Царство мрака не избијају ми из главе.“

Идуће године издаје: „Улога жене у животу хероја“ (*Le rôle de la femme dans la vie des heros*) есеј сродан Карлајлу, чији је успех био врло велики. Сви француски листови и многе стране ревије посвећују му чланке. Поменимо само мадридски „*Nostra tempora*“, „*El publicidad*“

из Барселоне „De Nieuve Gids“ у Амстердаму „Le Peuple“ у Брислу итд. „Figuero“ је писао: „Не можемо да одолимо дражи овога дела. Оно је истовремено историја, филозофија, епопеја, а све је то изражено одличном прозом каткад намерно магловитом“.

Мора се признати да ништа не би могло боље пристајати евокацији чудних личности, чаробница историје, поезије, легенде: Андромаки, Пенелопи, Корнелији, Беатричи.

Долази рат и госпођа Жак Трев ради готово све време као болничарка. 1920 године издаје дуг спев инспирисан скорим догађајима „L'Érouse du Taureau“. Сва трагедија Европе избија из овога дела: њена немоћ да изађе из конфликта у које је њена судбина увлачи. Усклик наде завршава ово дело; очекивање „Народне скупштине Европе“ и нада у боља времена „када ће сунце владати над срећним часовима“.

1922, објављује други спев: „Звуци звона над понором“ („Des sons de cloche sur l'abîme“) у коме се огледа, пише један критичар, докле може да досегне мисао једне жене, и све шта њено срце може да садржи“. Жак Трев, вели један други, прво нас збуни и савлада својом неумитном логиком и сажетошћу свога изражавања. Ускоро смо освојени. Песник који је написао ове блиставе редове, мајстор је женске поезије.

Ускоро потом објављује драму у четири чина, у стиховима „Славни витез Француске Лансело“. (L'illustre Chevalier de France Lançelot) која евоцира чувену келтску традицију о освајању Гран-а. Лансело је несрећни брат Персифалов. Подјармљен својом страсти према краљици Женијеври он не може да успе у великом подхвату који тражи чеднога витеза. Пустимо опет једног критичара до говори:

„Велики успех госпође Жак-Трев лежи у томе што је умела да делу, које је зачето и остварено у знаку Свеопштега, сачува његову нарочиту драж и временски колорит. Она оживљава пред нама подхвате витезова луталица, сав тај устрептали свет, његове борбе, љубави, распре, дражи, а да нас не одваја од високих мисли које нам износи и које нам намеће. Она је хармонично довела у склад временско са вечним“.

Затим се Жак-Трев враћа роману са својим „Љубавним грешкама“ (Les Éreurs amoureuses) а ускоро потом даје збирку приповедака „Љубави и усхићења“ („Les amours et les enchantements“) „Ова књига жене која је песник од талента“ пише Албер Вилме у својим „Дебатама“ прича нам бираном прозом, сјајном и

класичном, неколико прича из старог доба и две из данашњег. Стари Рим, Омирова Грчка и Асиерусова Персија инспиришу овде романсијера песника и ове новеле мада веома лирски изражене врло су блиске историјској стварности. Дело лако писано, уметничко и учено у коме минуциозна ерудиција уме када је потребно да иронише и да се насмеши.

Најзад 1927. појављује се „Светлост и ватра“ (La Lumière et le feu) роман о Микел-Анџелу. Критичар Тали резимира га овим речима у „Либералној Фландрији“ која излази у Ган-у:

„Светлост и ватра“ резимира једну од најинтересантнијих периода из живота Микел-Анџела, његов сусрет са маркизом од Пескаре, Виториом Колоном, коју је велики флорентинац волео свим својим бићем, својим духом, својим срцем, својим чулима, а која му је узвратила само живо, али чисто интелектуално пријатељство. Ми видимо ову напуљску патрицијку како се колеба између дивљења према скулпторовом генију и љубави према младом лепом и гордом Томасу де Кавалери много вољеном Микел-Анџеловом пријатељу.

То су три месеца сентименталних брига, чулних немира, страсне егзалтације. И ова љубав ретке сложености буја у једном од најинтересантнијих доба историје, за владе Павла III либералнога папе, приступачног новим идејама... Али поред њега гамиже традиционалистичка коалиција... Те интриге Жак Трев прича у овој књизи високе духовности, из које се уздиже леп сан, широког и човечног мистицизма, идеал о верском миру“.

Пре кратког времена Жак Трев се најзад понова враћа поезији, издавши нову збирку: „Песме, Мемнонови уздаси“ којима је додала „Звуке звона над понором“ чије је издање било исцрпено. Појаву овога дела пропратио је Андре Фонтена у Mercure de France, овим речима: „Госпођа Жак Трев заузима у савременој поезији високо место које је међу последњим романтичарима заузимала Госпођа Акерман, а да јој срећом није слична по ономе строгом песимизму, који је био главна одлика њене претходнице. Госпођа Жак Трев не би умела изгледа ни да замисли улогу песника независно од филозофских схватања. Она је осетљива према природној лепоти ствари и живота, али можда још више према проблемима судбине... Њена уметност се излива обухвата и траје; не може јој се отети. Она обузима или боље — намеће се — тиме што је савршена више него што се претпоставља“.

ПРВИ ХОТЕЛ ЗА ЖЕНЕ У ШВАЈЦАРСКОЈ

Априла месеца посетила сам у Винтертуру, кантон Цирих, први хотел за жене. Ову установу створиле су саме жене без ичије помоћи. Неколико енергичних Швајцаркиња дошло је на идеју да по угледу на немачке хотеле за жене подигну и у Швајцарској један такав хотел. Убрзо се организовао комитет, ангажован архитекта и проблем зидања би решен на следећи начин: свака будућа становница хотела морала је унапред уплатити одговарајућу годишњу станарину и тиме је била осигурана потребна сума за почетак зидања. Предрачун је изнео 400.000 швајцарских франака, али је готова зграда прешла нешто горњу суму. Зграда је била довршена августа лањске године, а прве становнице су се уселиле већ септембра исте године. Зграда се налази у непосредној близини железничке станице и главне трамвајске линије.

Хотел је модеран тип зграде са дугачким терасама са фронта, и малим терасама са задње стране. Зграда има сутерен, приземље и три спрата. Зграда је без раскоши. Са главних степеница се улази на отворене терасе које служе као прилази за поједине станове. На сваком спрату налазе се станови од по једне собе и две собе са узгредним просторијама, на угловима су станови од по три собе са узгредним просторијама. У целој згради има 24 стана, и то: 5 станова са по 3 собе, 4 стана по 2 собе и 15 станова са по 1 собом.

У становима су све удобности: електрика, гас, централно грејање, топла текућа вода, телефон. Свака становница хотела брине сама: о чистоћи свога стана, плаћа утрошену електрику, гас и телефонске разговоре ван куће. За целу зграду само су: надзорница и надзорник. Надзорница брине о чистоћи степеништа, тераса, сутерена, заједничке трпезарије, управља кућном телефонском централом. Надзорник брине о повртњаку, башти, дизалици, централном грејању и пећи за топлу воду, која ради зими и лети. Надзорница прима малу плату од комитета, али зато има бесплатан стан, огрев и осветљење, и право да издаје храну у заједничкој трпезарији становницама хотела као и женама из зграда.

У целој згради владају ред, чистоћа и мир. Становнице су срећне и задовољне, и рекоше ми многе од њих да не би мењале свој стан са другим у вароши. Већина становница саме кувају. Свака располаже кључем од главних врата, која се затварају у 21 час. Становнице смеју примати посете својих поз-

натих и уживају потпуну слободу. Надзорница ми рече да је тражња станова велика и да би могли лако напунити још три оваква хотела да их имају. Зградом управља кућни комитет са архитектом, а надзорница је једина веза између комитета и становница.

Цене станова су следеће: стан од једне собе годишње 950 шв. франака; стан од 2 собе годишње 1200 и стан од 3 собе годишње 1600 швајцарских франака.

Кад сам дошла у хотел, надзорница ме је љубазно примила и радо ми показала неколико станова. Мислим да ће вас интересовати распоред станова, стога ћу покушати да их опишем: са отворених тераса улази се у поједине станове кроз узана претсобља. С десне стране претсобља налазе се купатило, клозет и лавабо са топлом и хладном водом; под и зидови поплочани су белим плочицама; до тога два плакара за одело, рубље и ципеле и мало одељење за прибор за чишћење пода итд. У продужењу претсобља на истој страни кухиња, која је опет поплочана белим плочицама, има решо за гас, лавабо са топлом и хладном водом за прање судова, кухињски орман, а у становима са три собе је у кухињи електрични штедњак. Са леве стране претсобља улази се у собе. Све су собе светле и окренуте сунцу, под имају од ксилолита, зидови су обојени једном бојом, а врата су обојена масном бојом. Лустере доноси свака становница своје. У кухињи је намештен поред кухињског ормана сто за склапање, прекривен линолеумом, а испод њега је орманче са вентилатором и служи као ледењак за остављање јела и намирница. Поред лавабоа за прање судова је преграда за цеђење и сушење судова, а испод лавабоа орманче са вратима у коме је смештена кофа за сметлиште. На спољњем зиду на унутрашњој тераси налазе се друга врата за ово орманче, одакле ђубретар свако јутро узима и испражњује кофу и враћа је натраг. Као што видите, архитекта је учинио све да што више упрости посао у кухињи. С леве стране главног улаза налази се дизалица. У сутерену је најпре једно четвртасто одељење, где стоји на једној страни полица са преградама. Свака становница има ту своју преграду, где оставља свако вече суд и књижицу за млеко. Млекација одмери свакој становници у књижици назначену количину млека, а да никога не узнемирава. Из овог одељења долази се у дугачак ходник сутерена. Дужином ходника налазе се перионица, глачаоница, сушионица за рубље и нарочита за чипкасте

завесе, одељење за трешење застирача, зимска башта за надзорницу, магацин за угаљ, пећ за централно грејање и за загревање воде. Остали део ходника је подељен на толико остава колико има станова, јер има свака становница по један.

Ево, нашим женским архитектама пример да и за наше жене, запослене целога дана и које се пате по месечним собама, створе један онакав удобан и леп дом.

Женева

Славка К. Главинић

КЊИЖЕВНОСТ

КРВ СЕ БУДИ,

роман од Љубице П. Радоичић

Београд, 1932

Љубица Радоичић је потпуно ново име у нашој литератури. И већ самим тим, да се без уобичајеног претходног јављања кроз часописе и најављивања своје књижевне физиономије, појавила са једним, доста опсежним, романом — био би тај случај вредан посебне пажње. Али, има друга једна ствар, која осветљава ову књигу, чини је необичним и двоструко занимљивим — чини је социјалним феноменом, како се о њој изразила критика на једном месту: њен аутор је шеснаестогодишња девојчица, гимназисткиња, скоро дете. Неоспорно, одатле се мора поћи при приказивању ове књиге: јер изгледа невероватно да је овако млада глава могла исконструисати једну тако компликовану грађевину као што је склоп једнога романа. Г. Божидар Ковачевић, у своме писму г-ци Радоичић, које се налази на челу књиге уместо предговора, оправдано је изразио своје дивљење ради тога. Очигледно, ради се о једном необичном, несвакидашњем таленту чије овако рано манифестовање уједно оставља снажан утисак да ће се тај таленат једнога дана неизоставно развити и продубити. — Јасна је ствар, да је лично искуство имало мало, или нимало удела у стварању овога романа. Године нису оставиле печат туробности на његовим свежим, наивним страницама.

Тешко је замислити, ипак, ипак, да је ту књигу написало једно дете. Да је једно дете — јер шта је друго ова млада девојка која још има да расте и која још има пуне две године, да носи на глави плаво гимназијско бере — да је једно дете из своје маште извадило ове четири стотине страна. Тешко је у то поверовати, али књига стоји на столу, велика, дебела књига, и изазива чуђење и радозналост. А можда више од свега тога, изазива дивљење. Г. Божидар Ковачевић, при кра-

ју свога предговора, који је у ствари писмо, упућено аутору, дао је израза томе дивљењу овим оправданим речима: „...Не сећам се да је ико пре Вас у нашој књижевности написао роман у тако раним годинама. Гледајући пласт који је Ваш рукопис начинио на моме столу, ја осећам извесно страхопоштовање према Вама, јер Ваш роман улази доиста у област чуда, а чудо треба да остане обавијено тајном. Један прастари апокриф казује како се на свадби у Кани галилејској десио и један крчмар, па видећи како Христос претвара воду у вино, повикао — безумни! — да и он то уме. Ја нисам тако брз као тај крчмар; баш зато што знам како се пишу романи, за мене је чудо да једна млада дама од шеснаест година, без књижевнога и животнога искуства, претвори оку мурећепа и топ хартије у роман. Како се то десило? Не умем да објасним Ваш роман друкчије него као чудо.“

Морам се зауставити на још једној констатацији Г. Ковачевића, која се сама намеће већ после прочитане прве стране: ова је књига писмена и није без стила. Данас, то није мала ствар. Мисао се непрекидно и неодољиво враћа на чињеницу, да је књига написана неискусном руком шеснаестогодишње девојчице. Али, ево једног покушаја објашњења чуда о коме говори Г. Ковачевић: та девојчица уме да мисли, уме да види и осети, и најзад то лепо да каже. То је много за почетак. То је веома много за овако рани почетак.

— Предмет има занимљивости и наивне дражи фантазије која је још врло млада и тешко се зауставља. Сентиментална љубав између Наде Петровић и Рејмона де Балмоара дата је на шеснаестогодишњи начин, мило и неисказано чедно. Сâм Рејмон де Балмоар — по наслову рекло би се да је он главно лице романа, међутим то би се много пре могло рећи за Наду Петровић: цела књига је у ствари историја њеног буђења у живот. Рејмон је „принц“, егзотичан, син Француза легионара и Арапкиње, и сâм легионар који обожава слободу и ширину пустиње и кога гуши атмосфери Париза у коме је ипак нашао Наду. Две чежње вуку га на две разне стране: ако пође за својом љубављу, неће видети никад заставу на својој тврђави у северној Африци, а ако се врати у њу, губи девојку коју воли: најзад у њему победи крв очева и мајчина и он нагло одлази као што је нагло и дошао. На првој страници је мото: „Чудна је то ствар... Има једно створење које је отишавши однело са собом небо“ (Иго). То створење за Наду је Рејмон. Она остаје

несрећна — али, на крају се удаје (ипак) за свога друга из детињства, Владу Милошевића.

Разуме се да се ту не може говорити о психолошким моментима, о унутрашњим разлозима, о тумачењу те љубави на један други, дубљи начин: ту је аутора оградилa њена младост од сваке замерке те врсте. Она је тако замислила живот; она је тако замислила љубав, и тако је испричала, просто и наивно. Она живот није посматрала, као што га још није ни живела: у њеној глави створиле су се слике и она их је репродуковала.

Г-ца Радоичић није посматрала живот (није ни могла) у његовим унутрашњим збивањима и душевним сукобима. За то је потребно искуство и изванредан број година који би бар приближно био још једном толики као број година којим она данас располаже. А она нема ни једно, ни друго. Али, зато је посматрала спољашњи живот; пратила је његове спољашње манифестације и доказала, да уме интелигентно да запази и живо и јасно да репродукује све оно што јој се учини важно за оквир радње. Таквих места има доста у овој књизи, и свако од њих посебице мора да изненади. Слика трка у Паризу, и, нарочито, живот у манастиру, где је Нада била у заводу, дати су ванредно живо и добро. При овом подвлачењу непрекидно се има на уму ауторова младост; та мисао иде паралелно са мишљу о ваљаности романа.

Има и других елемената у књизи, који обећавају доброг романијера: Рејмонов портрет дат је особито рељефно (унутрашњи духовни Рејмон мање је пластичан, али то смо већ оправдали) и тешко се заборавља. Осим тога, ма да је књига доста опсежна нема развучености ни бесконачних описа у које је лако г-ца Радоичић могла да залута; дијалог је природан, живахан, неусиљен. — Има у овој књизи мисли о друштву које би се једнога дана могле развити, кад њихов аутор изиђе из реона полудетињске сентименталности; Рејмон каже на једном месту: „Кад сте видели да се друштво захваљује на бесплатним услугама? Оно прима то као нешто што му припада.“ На другом месту, где говори о злоби и суревњивости тога друштва, има једно фино поређење: „... И да није било те маске, колико би она (Нада) опазила и чула притворних и ироничних осмеха, финих шала, спрам којих груба истина није ништа, као што ни мач није ништа у отвореном деобоју спрам талијанског малог бодежа у мрачној улици.“

Г-ђица Радоичић има маште и амбиције да из ње узме и пружи оно што је најбоље. А то није све: она има талента, она је то доказала. Ако настави, једнога дана ће дати ствари од неоспорне књижевне вредности.

Дора Пилковић
студ. фил.

BIBLIOGRAFIJA ŽENSKOG PITANJA I ŽENSKOG POKRETA

У јунском броју немачке месечне ревије »Die Frau« читамo следећи интересантни и важни извештај:

Немачко »Удружење академско образованих жена« израдilo је у сагласности са пруском државном библиотеком и помоћи многих власти, удружења и друштava за време од скоро пет година библиографију немачке литературе о женском питању и женском покрету од године 1790 даље до данас. Називу сваке књиге додата је кратка садржина дела и тако може сваки когод се служи овом библиографијом добити преглед суштине и карактера svakог наведеног дела. Библиографија има око 7000 назива и поделјена је на следеће групе:

- 1.) Библиографије
- 2.) Физиологија и психологија жене.
- 3.) Жена у духовном животу.
- 4.) Жена у културној историји.
- 5.) Жена у праву.
- 6.) Жена у систему привреде.
- 7.) Индивидуалности.
- 8.) Организација.
- 9.) Конгреси, конференције.
- 10.) Изложбе.
- 11.) Социологија женског покрета.
- 12.) Историја женског питања и женског покрета.
- 13.) О женском питању и женском покрету уопште.
- 14.) Противници женског покрета и одбрана.
- 15.) Женско питање и религија.
- 16.) Женско питање и питање расе.
- 17.) Женско питање и социјално-револуционарни покрети.
- 18.) Женско питање у песништву.
- 19.) Браќ, материнство и породица.
- 20.) Сексуална етика и сексуална реформа. Реформа браќа.
- 21.) Проституција и трговина белим робљем.
- 22.) Антиалкохолни покрет.
- 23.) Васпитање и наобразба.
- 24.) Штудиј.
- 25.) Позив и зарата.
- 26.) Социјална нега у корист женског пола.
- 27.) Телесно ојачање.
- 28.) Реформа и промена стила у оделу.
- 29.) Жена и црква.
- 30.) Жена и држава.
- 31.) Женско питање и женски покрет у иностранству.

Дело ће имати око 700 страна и да би било издavanje могуће позивају се чланице удружења, која су се већ раније интересовала за ово дело, да се пријаве као претплатници. Ова библиографија је прва своје врсте, пошто нити у Немачкој нити у иностранству не постоји до сада слично дело.

ПОЛНИ ЖИВОТ ЧОВЕКА

Поводом књиге проф. Д-р Ал. Ђ. Костића.

Иако је полни живот питање за сваког појединца такве природе, да се његово решење не може избећи нити прелазити ћутке, влада не само у народу већ и код појединих интелектуалаца једно такво необавештење, какво ретко налазимо у стварима, које најнепосредније додирују живот оба пола. За давање обавештења у том правцу позват је само лекар, и то лекар који је нарочито проучио ово питање. Обавештења са других, нестручних страна бескорисна су, чак могу бити и штетна. „Истини и науци се не служи, ако се ствари не кажу онакве, какве су“, то је мото Костићеве књиге, у коме је писац остао од почетка до краја доследан. Сматра, „да је полни живот у суштини манифестација једне нормалне биолошке функције, и да сваки човек мора стати против лицемерног тврђења да је наш полни живот стидан и грешан, јер знамо да здрави полни живот претставља стожер среће и благостања, како појединца тако и заједнице, у којој он живи.“ Не може да буде правилнијег схваћања и кориснијег савета у данашњем хаосу, у којем се губе не само појединци, већ са њима и целе породице, што често има свој узрок у погрешном схваћању полног живота и последица, које он са собом носи, и у којима најјаче, чак можемо рећи искључиво — као и свуда пати жена.

Књига је својим стилем и садржином намењена интелектуалцима оба пола, и то лицима, као што писац каже, за полни живот зрелима, јер „није потребно да сву истину о полном животу сазнаду они, који за тај живот још нису сазрели.“

Садржина књиге је подељена на 5 глава. Прва је посвећена ставу и раду (физиологији) мушких и женских полних органа и њиховој хигијени.

Глава друга описује буђење полног живота и појаве пубертета код оба пола, његову хигијену и дијететику. Глава трећа описује полни прохтев и његово зрачење у човечијој души, анализу његове нормалне, у кратком и абнормалне оријентације, улоге које играју поједина чула у изазивању полног прохтева и средства, која полни прохтев смањују. Глава IV обухвата целокупан зрео полни живот: Полну моћ код мушкарца и код жене, са обзиром моћи вршење обљубе и моћи оплођења. Обљуба сама и њен механизам описана је, како писац сам наводи, по В. Велде-у (гинекологу, који се нарочито бавио тим питањем у своме делу *Die vollkommene Ehe*). Опширно је описана полна немоћ, њени узроци, лечење код оба пола, вештачко опло-

ђење (према Хирнбергеру у великом немачком делу Halben-Seitz: *Pathologie und Biologie des Weibes*). Једну засебну капитолу чини тема: „спречавање зачећа у циљу регулисања рађања“ у ком писац излаже сва савремена схватања на темељу медицине, еугенике и социологије.

Глава V се бави престајањем полног живота — климактеријумом код оба пола, са телесног и душевног гледишта.

Поред медицинских факата књига је врло богата етнографским подацима (народни обичаји, веровања, враџбине). Писац располаже познавањем стручне литературе у тој грани, као и књижевности: црквене, (библија, Лутер и др.), белетристике свију времена: класичне, средњевековне и савремене, из којих доноси чешће цитате (Овидије, Плиниус, Русо, Мопасан). Од стручних писаца износи поред својих посматрања податке из Блоха, Хавелок Елиса, Роледера, Форела, Сулцера, Крафт Ебинга, Ломброза, Хиршфелда, Фирбрингера и особито, као што сам већ нагласила, В. Велдена.

Књига као свако научно објашњење о полном животу, значи један корак унапред, јер правилно схваћање у томе правцу развија у човеку један здрав оптимизам, који је *conditio sine qua non* импулсу ка раду истварању на културном развиту човечанства, јер је стожер једног сложног и срећног живота у двоје, моногамије, која претставља институцију, која најсавршеније одговара идеалима о нашем породичном животу.

Писац се у целокупном схваћању полне заједнице показао као одлучан феминиста у ширем смислу, (као и Форел и остали који су дубље умислили у полно питање). Он штити елементарна права женина, даје јој поред мушкарца једно достојно место, које јој је природа доделила, али која јој мушкарац у свом егоистичком схваћању не признаје. Јер, проучавање физиологије полног живота жене је једна тек врло млада грана науке. У прошлим вековима није се ни помишљало на то, да жену треба схватити озбиљно и алтруистички, већ је била третирана као једна ствар, која је створена искључиво за задовољење свију физичких потреба човека.

Крајње је време да се увиди да полно питање није могуће решавати под перспективом застарелих, неоснованих, егоистичких предрасуда, већ само према биолошким законима, којима је он подвржен, и да се у његову суштину може ући само посреднишвом једне ригорозне науке, која не зна лажи нити претварања.

BELEŠKE

Ženski pokret u Ljubljani je održao godišnju skupštinu 23 juna t. g. Izveštaj o njegovom radu donećemo u idućem broju.

Francuske žene moraju opet čekati Kad su dočekale francuske žene da je bio predložen zakonski nacrt za žensko pravo glasa senatu, kojije debatirao o nacrtu na pet sednica, one moraju opet čekati, jer gospoda senatori ne žure. Pristalice zakonskog nacrtu u senatu, tražile su da se prizna hitnost za raspravu o pojedinim paragrafima. Taj predlog je dobio samo 40 glasova, a 253 senatora je glasalo protivu hitnosti, što je veoma karakteristično za raspoloženje u senatu. Tek jesenas raspravljaje senat opet o ovom zakonskom predlogu.

Žene u Indiji. — Bombajski diskrikt je izabrao u opštinski odbor dve žene: D-r Malinibaj Suktankar i Min Maniben Karu. D-r Suktankar je šef socijalne sekcije nacionalne Konferencije indiskih žena, a Mis Kara je iz grupe socijalnih radenica, i to onih koje se bave pomaganjem i higijenom među tekstilnim Bombajskim radenicama.

Aktivnost španskih žena. — Da bi obeležile doba, kada su žene u Španiji dobile pravo glasa, španske feminiskinje su raspisale suskripciju da se postavi na Parlamentu jedna ploča, koja obeležava taj datum. Veliki broj žena se već javio, da želi doprineti ostvarenju ove zamisli.

Aktivnost španskih žena je naročito velika, od kada su žene dobile pravo glasa. Osnovale su ovih dana i jedan komitet, za međusobnu pomoć žena, koji je već stvorio jedan centar, za napuštene matere sa decom. Ovaj centar će se specijalno baviti pitanjima poboljšanja položaja majki u Španiji. Druga grupa bavi se pitanjem, osnivanja jednog doma za žene, u kome bi bile sobe i apartmani, po vrlo umerenoj ceni. Po projektu u tome bi domu mogle stanovati samo žene samice, ali takođe i sa materama, sestrama ili eventualno i sa svojom decom. Ime tome domu biće Kaza Monsera i imaće 500 apartmana sa potpuno modernom instalacijom.

Holandske feminiskinje. — Na poslednjoj godišnjoj skupštini feminističke organizacije u Holandiji, mnogo se diskutovalo pitanje, da li da se žene razdele u političke partije, ili da stvore žensku partiju. Velika većina je za to da se razdele u političke partije, ali da u njima zahtevaju i glasaju za što veći broj žena u parlamentu i opštinama.

Žene u Rusiji. Cilj komunalne politike u Rusiji je da što više oslobodi ženu od domaćega rada, i da joj na taj način pruži veću mogućnost da stupa u redove radenika svih industriskih i poljoprivrednih preduzeća. Za vreme prve periode petogodišnjeg plana njihovoga rada, već je bilo 3 miliona žena zaposleno u raznim preduzećima, a njihov broj u preduzećima danas je dostigao već 6 miliona.

300.000 žena su članovi seoskih sovjeta; one u tim grupama su i članovi upravnog komiteta. Ima na hiljade i hiljade žena lekara, učiteljica, profesora i inženjera, koji su zaposleni u raznim agrikulturnim centrima.

Olakšica u domaćem radu, uvođenje novoga sistema, omogućilo je takođe ženama da se instruišu. Za poslednje tri godine, koje po gradovima, koje po selima, 15 miliona radenica je naučilo da čita i da piše.

Udeo žena u socijalnom u kulturnom radu u Rusiji naglo se povećava svake godine. U sindikatima i brigadama (uzorne radne grupe raznih preduzeća) žene uzimaju veoma mnogo aktivnog učešća. U poslednjem popisu ovih grupa u metalurgiskim i tekstilnim industrijama, proporcija žena prema muškim radenicima u brigadama je bila 54% radenika na 55% radenica.

Na skorašnjem kongresu radničkih sindikata u Moskvi, bio je privukao naročitu pažnju veoma interesantam izveštaj Vere Pančine, radenice od 23 godine, koja radi u fabrici mašinskih sprava u Naviansku na Urahu. Vera Pančini bila je na čelu jedne brigade, koja je blagodarci njenoj energiji, njenom neumornom nadziravanju rada u fabrici i njenoj velikoj kompetenciji i tome delokrugu rada, mogla pri proizvodnji postići tako velike ekonomije, da je ta brigada dobila prvu nagradu na kongresu, koja je razdeljena među proizvođačima mašinskih sprava.

Uspeh feminizma u Rumuniji. — Kako je i u Rumuniji vladao režim Napoleonovog Kodeksa u građanskom zakonu, to je danas veoma velik uspeh postignut, što su novim građanskim zakonom izjednačene potpuno žene sa muškaracima. Za ovaj uspeh sigurno da ima da se zahvali veoma jakoj agilnosti feminističkih organizacija u Rumuniji.

Žene sudije. — U Poljskoj je naimenovana i druga žena sudija za omladinski sud. Prva žena sudija za omladinske sudove naimenovana je već prošle godine.

ŽENSKI KLUB U BEOGRADU

KNEZ MIHAJLOVA ULICA BROJ 46 - I SPRAT

Daje prenoćište svima gospođama i gospođicama, koje su u prolazu u Beogradu. Prenoćište - posfelja - 20.— dln. dnevno, doručak 4.— dln., ručak 14.— dln. i večera 8.— din. Može se dobiti i ceo pansion. Hrana domaća, čistota, odlična. Klub se nalazi u samome centru varoši i lako je pristupačan vezi tramvajskoj sa parabrodom i železničkom stanicom. Za studentkinje se daje pansion, stan, hrana i sve ostalo. — Za sve bliže uslove obratiti se na adresu: ŽENSKI KLUB BEOGRAD, KNEZ MIHAJLOVA BR. 46